

Marshallis už DP isileidimą

RAGINA NEDELSIANT PRIIMTI ĮSTATYMO PROJEKTĄ

Washington, VII. 16. (Dena-Reuter) — JAV užs. reik. ministeris George C. Marshall atvyko į kongreso paskomise, kuri taria 400.000 DP isileidimo į Ameriką problemą ir pareikalavo, kad kongresas nedelsdamas šio įstatymo projektą išspresytų.

Didelė stovyklose gyvenančių DP dalis, — pareiškė Marshallis, — nenori grįžti į tuos kraštus, kuriuos šiandien kontroliuoja sovietai. Nesutarimai dėl DP Austrijos ir Vokietijos amerikiečių zonoje, tęsis tol, kol šie asmenys ten gyvens. Nesutarimai kyla iš amerikiečių atsisakymo DP repatriuoti prievartą.

Jis tikisi, kad kongresas priims atitinkamą imigracijos įstatymą ir tuo būdu atmes alternatyvę išeiti — DP gražinti prievartą.

Kai kurie kraštai, — pareiškė Marshallis, — linkę prisidėti prie šios problemos sprendimo. Todėl Amerika negali stovėti užnugaryje ir laukti, tuo tarpu, kai kiti kraštai dės visas pastangas, nes tai tiesiogiai liečia pačios Amerikos prestižą.

Washington, (Dena-Reuter) — JAV profesinių sąjungų CIO pirmininkas Philipp Murray užtikrina, kad 6 mil. prof. s-gos narių remia projektą isileisti į Jungtines Valstijas 400.000 DP. Savo pareiškime, kurį jis perkaite kongreso teisėnės komisijos atstovams, jis pabrėžė, kad Amerika tu-

rinti moralinę pareigą parodyti gerą pavyzdį, nelaimingiesiems DP sukurdamą naują tėvynę.

Washington (Dena-Oans) — JAV prof. sąjunga (AFL) JT Ūkio ir socialinių reikalų tarybai įteikė reikalavimą imtis priemonių apsaugoti tarptautinių keliaujančių darbininkų teises. Jei JT nesilms apsaugos priemonių, per sienas keliaujantieji pabėgėliai ir DP nebus saugomi jokių įstatymų ir gali būti grobiami.

Ottawa, (Dena-Reuter) — Kanados

vyriausybė numato iš Europos isileisti dar 5.000 DP. Tuo būdu, į Kanadą isileidžiamų DP skaičius padidės iki 10.000.

Berlin, (Dena) — Šiuo metu britų kontrolinė komisija Vokietijai ir Tarptautinė Pabėgėlių Organizacija (IRO) aptaria Olandijos pasiūlymą — isileisti iš britų zonos 1500 DP. Projekte numatoma isileisti tik nevedusius, iš kurių — 1.000 neapmokytų darbininkų ir 250 tekstilės ir metalo pramonės specialistų.

Australija pageidauja pabaltiečių

London, VII. 17. (Dena-Reuter) — Australija, kaip pirmoji britų imperijos valstybė, liepos 21 d. Zenevoje pasirašys su Tarptautine Pabėgėlių organizacija sutartį, pagal kurią bus iš Europos priimtas atitinkamas kiekis DP.

DP skaičius, kurį numatoma priimti, priklausys nuo gauto perkeldinimui laivų skaičiaus. Daugumą isileidžiamųjų DP sudarys pabaltiečiai, kurie Australijoje gaus specialius darbus, už kuriuos bus atlyginama pagal veikiančius tarifus. Perkeldinamieji iš karto bus priimami be šeimų, kurios galės atvykti vėliau. Per pirmuosius dvejus metus DP Australijoje negalės užimti kitų

vieta, išskyrus numatytuosius specialius darbus. Pasibaigus šiam terminui, jiems pagal pageidavimą bus leista keisti darbo vietas arba atnaujinti senąsias darbo sutartis. Praėjus dar 3 metams, taigi, po penkerių metų, jiems bus leidžiama naturalizuotis, žinoma, jei jie per tuos penkerius metus įrodys, kad gali būti tinkami piliečiai.

IRO kompetencija

Frankfurt (Dena) — Liepos 10 d. vyr. JAV kariuomenės pajėgų štabe, Frankfurte, tarp gen. L. D. Clay ir IRO atstovo A. I. Altmeyer pasirašytas susitarimas, kuriuo nustatoma IRO paruošiamosios komisijos kompetencija visoje amerikiečių zonoje.

Pagal šį susitarimą, IRO pareiga yra sąvysioti turtis su kitais kraštais DP perkeldinimo klausimais ir liki perkeldinimo rūpintis ju šelpimu, maitinimu ir darbu.

Kariuomenės įstaigų uždavinys aprūpinti DP maistu, drabužiais, medicamentais ir kt. Drauge jos garantuoja, kad DP gaus nemažesnę ir nemenkesnę sudėties maisto normą, kaip britų-amerikiečių zonoje gyvenantieji vokiečiai.

Iki šiol karinės įstaigos, be DP šelpimo, rūpinosi ir repatriacijos bei perkeldinimo reikalais.

JAV karo ir laivyno ministerijai naujuosiuose nurodymuose karinei Vokietijos valdžiai DP klausimu sakoma: „Bendradarbiaujant su Tarptautine Pabėgėlių Organizacija, skatinti tu DP, kurie negali būti repatriuojami, perkeldinami į kitus kraštus. Už Vokietijoje pasiliekančių DP aprūpinimą ir apsaugą ir toliau lieka atsakingas karinis gubernatoriaus. Vokiečių įstaigos atsakingos už buv. priešų valstybių piliečių, pasilikusių Vokietijoje.

Jeigu ji pasektų visi

ĮSTATYMAS ISILEISTI IŠ EUROPOS TREMTINIUS JAV KONGRESO TIKRAI BŪTŲ PRIIMTAS

Pradėjus JAV kongreso juridinei komisijai svarstyti Strattono bilį 2910, pagal kurį iš Europos į JAV turėtų būti isileista 400.000 DP, Amerikos lietuvių spaudoje buvo pradėta propaganda, kad lietuvių organizacijos ir pavieniai asmenys siųstų kongreso atstovams ir senatoriams laiškus, prašydami kuo greičiausiai įstatymą priimti ir gelbėti tremtinius iš vargingos padėties Europoje. Kaip plačiai ši akcija Amerikos lietuvių buvo varoma, tikslų žinių nėra, tačiau vienas kitas lietuvis ėmėsi to reikalo arti prie širdies ir, kaip matyti iš spaudos, yra pasiekęs gražių išdavų. Taip Amerikos lietuvis ir visuomenės veikėjas adv. Fortunatas Bagočius, kaip rašo „Naujienos“ birželio 7 d. „paatys, kad kongreso komitetai pradės svarstyti Strattono bilį, tuojau pradėjo rašyti kongreso atstovams laiškus, keldamas akcentą dabar veikiančių įstatymų įstatymų beprasmiškumą ir labai žiaurias jų pasekmes“. Adv. F. Bagočius parašė 16 kongreso narių ir 12 senatorių, „Siems įstatymų leidėjams Bagočius nurodė pasibaigėtiną išviettųjų būklę. Jis rašė, kad išvietintieji mielu noru grįžti į gimtąjį savo kraštą, jeigu jis nebūtų bolševikų okupuotas. Primena, kad kiekvienam grįžusiam gresia ištėmimas į Sibirą. Bagočius nurodė, kad Amerikos ekonomija labai lengvai galėtų įjungti dar vieną milijoną emigrantų. Taisi neatneštų jokių nuostolių

pramonei ir nepakenktų krašto ūkiui. Jeigu senatoriai nenorėtų keisti dabartinių kvotų, tai Bagočius pataria leisti sunaudoti karo metu nesunaudotas kvotas. Kadangi Rusija paverė Lietuvą, tai pataria isileisti lietuvių rusų kvotos sąskaiton. Be to, jis reikalauja panaikinti valstybės departamentu reikalaujamus „Affidavits of support“, kurie visai bereikalingai vargina amerikiečius ir norinčius įvažiuoti.“

Į adv. F. Bagočiaus laiškus atsakė beveik visi kongresmanai ir senatoriai. Kai kurie iš jų ankščiau tremtinių reikalui visiškai nesirūpinę, bet Bagočiaus laišku paskatinti susipažinę su reikalais ir pažadėję savo paramą.

Taip kongreso narys McCormack, demokratų partijos lyderis, atsakė: „Aš visa širdimi remiu toki žmonišką įstatymą. Jeigu komitetas tegiamai nusistatys biilau reikalui, tai aš noriai jį remsiu.“

Kongreso narys Frank Fellows, kuris pirmininkauja kongreso juridinei subkomisijai, svarstančiai bilį 2910, Bagočiui atsakė: „Sutinku su dauguma minčių. Tamstos pasakytų apie žmones, kurie praelytę iš Pabaltijo atvyko į šį kraštą ir, bendrai paėmus, tapo geras piliečiai.“ Toliau jis sakė: „Dabartinis projektas ne visus patenkina, bet bus vedamas apklusnėjimas ir be abejonės kas nors naudingą iš to išeis.“

Senatorius Lodge pasižadėjęs remti Strattono bilį, Senatorius Levereti

Lig šiol mes dar tebegyvename laukimo ir laikinumo nuotaika. Rodos kažkas nepaprasto turės įvykti, ir mūsų šių dienų sunkioji būklė pasikeis, ji pranyks, kaip klaukus sapnas, dings, kaip nebuvo. Mes visą laiką to kažko nepaprasto ir laukiame. laukiame to, kas mus galėtų išvaduoti iš šių dienų klaukiosios realybės, iš to slogaus ir baisaus sapno ir grąžinti į normalų gyvenimą, kokiį mes gyvenome laisvojoje Lietuvoje. Ilgėdamies netektos laisvės, to prarasto rojaus, mes gyvintimimi grįžti į jį — į laisvąją tėvynę.

Savo laikinumo nuotaika mes panašūs į keleivius, belaukiančius apsilėsto stotelėje vėluojančio traukinio, traukinio, kuriuo turime grįžti į išsilgtus namus. Mūsų išvargusių veidų prigėse žvilgsniai nukreipti ten, iš kur žemę drebindamas turi pasirodyti laukiamasis traukinys. Bet jo vis dar nematyti. Mums sako, kad esą tiltai suardyti ir mūsų laukiamasis traukinys galis ir visai nebeatėti. Mums siūlo kitomis kryptimis važiuoti, bet jos mums nemielios, nes mes įsitikinę sulaukti to, kuris eis laisvosios tėvynės link. Jo belaukdami, mes ir kojas prastovėjome ir akis pražiūrėjome.

Visų mūsų tremtinių didžiausias troškimas grįžti į laisvąją tėvynę. Kol to padaryti negalima — emigruoti kompaktine mase į aukštos kultūros kraštus. Toks mūsų tvirtas pasiryžimas, kurį mes nuolat savo kalbose ir spaudoje deklaruoame, kai išsilya klausimas apie tolimesni mūsų likimą. Jeigu to mūsų pasiryžimo įvykdymas pareitų nuo mūsų pačių valios ir jėgų, mes, be abejonės, jį ir įvykdytume. Tačiau mes žinome, kad taip iš tikrųjų nėra. Mes šiandien esame bejėgiai savo likimo sprendime. Mūsų likimo sprendimas daugiausia pareina ne nuo mūsų, bet nuo didžiųjų galybių, kurios lemia visą šio pokarinio pasaulio likimą.

Negalėdami šiuo tarpu grįžti į savo okupuotąją tėvynę ir nenorėdami pasilikti sugriautoje Vokietijoje ir mums nekėniantį vokiečių tarpe, mes esame priversti emigruoti, ir emigruoti ne kompaktine mase, kaip mes to norime ir, gal būt, ne visi į tuos kraštus, kur mes pageidaujame.

Lietuvių tremtinių emigracija iš Vokietijos jau prasidėjo, ir ši emigracija sunkiame mūsų likimo kelyje yra naujas posūkis, sukelias mums naujų rūpesčių.

Emigracijos sukelti rūpesčiai yra individualinio ir bendruomeninio pobūdžio.

Kiekvienam tremtiniui emigracija sukelia rūpestį — ką gi jam duos naujas gyvenimas, kaip jis įsikurs naujoje vietoje, kokią darbą gaus, kaip gyvens ir t. t. Kiekvienas tremtinys yra išsilgęs normalio žmoniškesnio gyvenimo, gyvenimo su šviesesnėmis ateities perspektyvomis.

Emigracija, be individualių rūpesčių kelia taip pat nemažai ir bendruomeninių rūpesčių. Išvaduoti iš nacių vergijos, Vakarų Sąjungininkų globoje lietuviai tremtiniai sudarė stiprią ir glaudžią tautinę bendruomenę. Lietuvių tremtinių bendruomenė buvo ne palaida masė, bet gyvas tautinis organizmas, pajėgias išlaikyti ir ugdyti savo tautinę kultūrą. Lietuvių tremtinių bendruomenė turi visas kultūrinio gyvenimo institucijas: įvairias mokyklas, pradedant vaikų darželiais ir baigiant universitetu, gausią ir įvairią spaudą, tautinius ansamblius, dramą ir net operą, įvairias profesines ir kultūrinės organizacijas, gražiai išbujuojus sportą ir t. t.

Jeigu būtų emigruojama kompaktine mase, į naująją gyvenimo vietą būtų galima perkelti ir kultūrinės institucijas. Tačiau emigracija vyksta ne kompaktine mase, ir lietuvių tremtinių kultūriniam gyvenimui ir veikimui gresia didelis pavojus emigracijoje visiškai suirti ir žlugti Lietuvių tremtinių kultūrinio gyvenimo ir veikimo suirimas bei žlugimas būtų labai skaudus, tiesiog tragiškas įvykis. Juk tautinė kultūra yra vienintelis ryšys, siejantis lietuvių tremtinius su savo tauta, palaikantis juose tautinę gyvybę. Nutraukę ryšį su savo tautine kultūra lietuviai tremtiniai emigracijoje bus pasmerkti greit išautėti.

Tremtyje šiandien yra daugumas žymiųjų lietuvių kultūrininkų. Gyvendami lietuvių tremtinių bendruomenėje, nors ir labai sunkiose bei kultūriniam darbu nepalankiose DP gyvenimo sąlygose jie dirbo kūrybinį tautinės kultūros darbą. Bet ar jie begalės jį dirbti tuomet, kai visas savo jėgas turės skirti duonos kasdieninės kasniui užsidirbti? Rašytojas, ir fabrike ar žemės ūkyje dirbdamas, laisvu nuo darbo metu, dar galės rašyti. Gal būt dar vienas kitas dailininkas, dirbąs lengvesnią darbą, laisvalaikio galės piesti ar tapyti? Tačiau pianistas, smuikininkas, pristatytas prie fizinio darbo savo meną turės užmesti. Pagaliau scenos menininkų, kurių tremtyje apskritai esama, kūrybinė ateitis tamsi. Jų kūryba reikalinga kolektyvinio darbo, o jie emigracijoje gali būti (ir tikriausiai bus) išblaškyti. Kuria tik mūsų meno šaką beimtume, jos emigracijoje ateitis nešviesi.

Tremtyje sukurtos ir sėkmingai veikiančios įvairios mokyklos — geriausias lietuvių tremtinių stiprių kultūrinių aspiracijų, didelio ryžto ir dar didesnių kultūrinių pastangų irodymas. Tos mokyklos juk taip pat yra ir patikimiausias laidas mūsų tautos šviesesnės ateities. Emigracijoje, kuri lietuvių tremtinius išblaškys, lietuviškos mokyklos egzistuoti bus nebeįmanoma. Gal tik pradžios mokyklos galės būti įkurtos ten, kur susipies kiek daugiau lietuvių.

Tremtyje turime gausią ir gana įvairią spaudą, turime ir lietuviškų knygų leidyklų, kurios yra išleidytojos ir itin vertingų knygų. Emigracijoje ir lietuviškos spaudos perspektyvos nešviesios. Reikės didelio organizuotumo, dar didesnio pasiryžimo, pastangų ir pasiaukojimo, kad emigracijoje lietuvių tremtinių įjėgtų vieną kitą periodinį leidinį leisti ir pačias būtiniausias ir reikalingiausias knygas išspausdinti.

Cia nubrėžtos mūsų tautinės kultūros ateities perspektyvos emigracijoje nėra šviesios ir viliojančios, bet realios. Jų šviesumas ar tamsumas daugiausia pareis nuo mūsų pačių, nuo mūsų organizuotumo, ryžtingumo, pastangų, pasiaukojimo ir pagallau, nuo mūsų savo tautinės kultūros meilės. Į savo ateitį turime žiūrėti realiai, bet ne per rūžavus akinius.

Viena aišku, kad emigracijoje visų savo kultūrinių institucijų ir prie geriausių norų ir prie didžiausios

(aukelta 2 psl.)

Nauji areštai Rumunijoje

London, VII. 16. (Dena) — Paskutinię opozicijos politikų areštai Rumunijoje, Reuterio korespondento pranešimu, oficialiuose Londono sluoksniuose laikomi drastiška ir reikšminga komunistinės su sovietų pagalba pastatytos Grozos vyriausybės priemone.

Tiktai vienos dienos bėgyje areštuota, per 100 opozicinės ūkinin-

Kinijoje laukiama lemiamų mūšių

Shanghai, VII. 16. (Dena-Reuter) — Cankaišeko vyr. štabas praneša, kad užėmus miestą Taian, vyriausybiniškai gali kontroliuoti strategiškai svarbų Pukov-Tientsin geležinkelį ir eilę stočių šiaurėje. Vyriausybinių sluoksniuose kalbama, kad artėja „lemiami mūšiai“, nes komunistai greičiausiai pradėsia ofenzyvą, nenorėdami pasitraukti iš dabartinių pozicijų.

Kaip patiriama, iš Yuano visuotinės mobilizacijos plano išbraukti 5 punktai, nes numatoma, kad šis planas yra pergreičtas. Apie šio plano detales dar neskelbiama, tik patiriama, kad dar šią savaitę valstybės taryba susirinks jį galutinai apsvartyti.

Nanking — Kinijos užs. reik. ministerija Sov. S-gai ir Tolimajai Mongolijai įteikė naujas protesto notas dėl naujų puolimų Sinkiang provincijoje. Komunikate pastebima, kad Sov. S-gos ženklais pažymėti lėktuvai remia Tol. Mongolijos dalinius.

Graikijos-Albanijos pasienyje prasidėjusios kautynės yra, kaip specialii JT komisija praneša, remiamos Albanijoje ir Jugoslavijoje organizuojamos internacionalinės brigados. — Tarp JAV karinės misijos šefo ir Turkijos vyriausybės pasirašyta sutartis ginti Turkijos vandenis. Amerikiečių ryšio karininkai lieka Turkijoje testai bendradarbiavimą.

Komisijos tęsia pasitarimus

Paris (Dena) — Sešiolikos valstybių pasitarimai Paryžiuje praėjo rekordiniu tempu — dar nė viena konferencija po karo nebuvo taip sėkmingai pasibaigusi. Sudarius specialią komisiją — kooperacijos, maitinimo ir žemės ūkio, geležies ir pieno, energijos ir degalų — delegacijų vadovai išvažinėjo namo, palikdami posėdžiavusių komisijų specialistus. Komisijos turi iki rugsėjo pirmosios Jungtinių Valstybių pateikti išsamius pranešimus apie ekonominę Europą padėti.

Didieji rūpesčiai

(atkelta iš 1 psl.)

sių pastangų išlaikyti neįstengsime. Kur susispaus tiek didelis lietuvių būrys, ten savaime užsimeigs ir šloks toks kultūrinis gyvenimas: suskambs lietuviška daina, atsiras ir lietuviška vargo mokykla mąžiesiems, bus įsteigta viena kita organizacija. Bet viso to dar per mažą.

Emigracijoje reikia veiksmų, kurie mums neleisų pakrikti svietimoje visuomenėje, reikia to, kas mus jungtų bendruomeniskai, kas padėtų išlaikyti ir stiprinti mūsų tautines ir kultūrinės aspiracijas. Vienas iš tokių pačių didžiųjų veiksmų, be abejo, yra spauda.

Spauda mūsų tautiniam atgimime, mūsų kovose dėl laisvės ir nepriklausomos valstybės atstatymo yra suvaidinusi labai didelį, gal būt ir lemiamą vaidmenį. Jau septyni metai, kai mūsų tauta gyvena kietos, ryžingos, tiesiog žūbtinės rezistencijos laikotarpiu, kuris nežinia kada ir kaip baigsis. Ir čia spauda yra pats stipriausias ir patikimiausias ginklas. Taip pat ar bereikia aiškinti, kiek daug spauda mums yra padėjusi tremtyje.

Emigracijoje mūsų tauta jau nebe naujokė. Į Jungtines Amerikos Valstybes lietuviai pradėjo emigruoti septynioliktame šimtmetyje, ir 1888 m. spalio 28 d. Shenandoah, Pa. lietuvių iminėjo 200 metų sukakti lietuvių emigracijos į Jungtines Amerikos Valstybes. Didžioji lietuvių emigracija į Jungtines Amerikos Valstybes prasidėjo devynioliktojo amžiaus antrojoje pusėje ir ligi to amžiaus pabaigos lietuvių skaičius Jungtinėse Amerikos Valstybėse pasiekė ligi ketvirtadalio milijono. Nors lietuvių emigrantų tarpe ir labai mažai tebuvo lietuvių šviesuolių (inteligentų), tačiau jau 1899 m. Amerikos lietuviai turėjo net vienuolika laikraščių (Vienybė Lietuvių, Saulė, Garsas Amerikos Lietuvių, Lietuva, Tėvynė, Dirva, Vilnis, Linksma Valanda, Katalikas, Tarnas Bažnyčios, Nauja Draugija). Iš jų Vienybė Lietuvių jauėjo keturioliktuosius metus. Be laikraščių per tą laiką taip pat nemažai buvo išleista ir lietuviškų knygų. Juo toliau, juo labiau Amerikos lietuvių spauda gausėjo ir stiprėjo. Ji didysis lietuvių ir lietuviškos kultūros ramsis Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Tokį pat vaidmenį lietuviškoji spauda yra suvaidinusi ir kitose lietuvių emigrantų kolonijose. Kur lietuviškoji spauda buvo stipri, ten stipriau ir plačiau tarpo ir lietuvių bei lietuviška kultūra.

Ir dabartinėje lietuvių tremtinių emigracijoje lietuviškai spaudai bus lemta taip pat suvaidinti milžinišką vaidmenį. Lietuviai tremtiniai yra tiek glaudžiai suaugę su lietuviškąja spauda, jog atsidūrę tarp svetimųjų, pavyzdžiui, Belgijoje ir Anglijoje, pirmiausia pasiilgsta lietuviškos spaudos ir savo laisukoje artimiesiems jos maldauja maldauja siusti. Tad, suprasdami nepaprastai didelę lietuviškosios spaudos reikšmę emigracijoje, jau iš anksto turime pradėti ją rūpintis. Jau esu pažymėjęs, kad ne kompaktinė masė emigruojant, ją išlaikyti bus nelengva. Tačiau ja turime išlaikyti bet kuria kaina. Tai mūsų gyvybinis reikalas, lietuviškoji spauda yra pagrindas viso mūsų tautinės kultūros darbo emigracijoje. Jei tas pagrindas bus stiprus, patvarus, patyrusių meistrų padėtas, tai ir visas mūsų tautinės kultūros rūmas emigracijoje bus taip pat patvarus.

Nei Jungtinėse Amerikos Valstybėse, nei Argentinoje, nei Anglijoje nei kur kitur jau iš seno leidžiamas lietuviškas laikraščiais naujieji lietuviai emigrantai ten patekę negalės pasitenkinti. Kad taip iš tikrųjų yra, jau dabar mes matome. Tie laikraščiai yra pritaikinti jau nuo seniau ten gyvenantiems lietuviams, kurie ir savo galvosnei ir savo kultūrinėmis bei kitokiomis aspiracijomis daug kuo skiriasi nuo naujųjų emigrantų. Žinoma, tie laikraščiai galės būti pertvarkyti, pritaikinti juos naujesiems emigrantams ir jų reikalavimams. Tačiau tati jau pareina ne nuo mūsų vienu, ir mes to klausimo čia plačiau nesvarstysime. Viena tik čia norėjome išskirti, kad spauda turėtų būti lietuvių tautinės kultūros rūmo emigracijoje tvirtas pagrindas.

Tremtyje yra daug pačių geriausių lietuvių intelektualų ir meninių pajėgų. Koks jas likimas išlieks emigracijoje? Ar jos begalės dirbti lietuvių tautinės kultūros darbą? Štai klausimas, kuris šiandien mums susirūpinusiems savo tautos laisve ir jos šviesesne ateitimi, negali nerūpėti. Šis klausimas yra ir svarbus ir aktualus, bet, deja, mes jo kažkodėl nesvarstome. Jei mes siejame savo tautinės, kultūros ateitimi emigracijoje, tai juk negalime nesislėpti ir tos kultūros kūrėjų.

A. Merkels

Politinė apžvalga

Visomis jėgomis padėti Europai

SOVIETAI TEBEPULIA PARYŽIAUS KONFERENCIJĄ. ISPĖJANTIS MARSHALLIO ŽODŽIAI JAV TAUTAI

Kaip ir reikėjo laukti, Europos ekonominio atstatymo konferencija Paryžiuje vyko labai sklandžiai. Ten be triukšmo dirbamas didelis Europos suvienijimo darbas.

Maskvos komentariai šiai konferencijai yra labai nepalankūs ir pikti. Tokia radijo ir spaudos kampanija prieš anglosaksus, kuri dabar vedama, buvo galima girdėti tik tai karo metu iš Vokietijos. Ko gi Maskva sieloja? Svarbiausias reikalas tai noras įrodyti, kad pasaulis ir du blokus suskaldė ne Molotovas, bet anglosaksai. Štai, Maskvos savaitraštis „Novoje Vremia“ rašo, jog Amerikos imperialistai nori paversti pasaulį ir diktuoti visoms mažosioms Europos valstybėms. „Pravda“ deda vedamąjį, kuriame įrodinėja, kad Anglija yra įkliuvusi į JAV imperializmo buči. Komentatoriai tikinėja, kad jokios laisvės Paryžiaus konferencijoje nėra. Mažosios valstybės turinčios priimti tai, kas amerikiečių ir anglių jau iš anksto buvo sutarta ir priimta.

Kaip pavyzdį nurodo, jog vykdomojoje komisijoje, amerikiečiams reikalaujant, be jokių diskusijų buvęs priimtas Italijos atstovas. Toliau tas pat komentatorius nurodo, kad iš viso šioji konferencija negalinti vadintis Europos konferencija, kadangi joje dalyvaujanti Irlandija ir tokios valstybės, kaip Italija, Austrija ir Portugalija; vienos jų karo metu karjavusios prieš sąjungininkus, kitos aiškiai palaikiusios fašistus.

Is priešingos pusės visa Vakarų spauda nesugraunamais argumentais įrodo, kas iš tikrųjų yra kaltas dėl pasaulio suskaldymo ir du priešingus blokus ir kas turės nešti atsakomybę už šį suskaldymą. Štai, „N. Y. Herald Tribune“ rašo, jog, ko sovietai taip bijojo, būtent, politinio Europos susivienijimo, tai savo neprotinga laikysena Paryžiuje kaip tik ir privėdė prie to, kad Europos valstybės ne tik ekonominiai, bet ir politiniai, matydamos gresmę iš Sov. S-gos pusės, turės susijungti į Europos Uniją. Toliau tas pats laikraštis nurodo, kad Čekoslovakijos pavyzdys atverė visiems akis apie kaibarmą sovietų nesiklaidimo politiką. Vienas Londono radijo komentatorių pastebi, jog Sov. S-ga, priversdama Čekoslovakiją atsisakyti nuo dalyvavimo Paryžiaus konferencijoje, padarė didžiausią diplomatinę klaidą, kurios pasekmės sunku ir numatyti. Šis įvykis privertė susimąstyti ne tik Čekoslovakijos, bet ir kitų Balkanų valstybių piliečius apie jų „nepriklausomybes“. Pačios Čekoslovakijos gyventojų tarpe vyksta didelis nepasitenkinimas dėl vyriausybės atsisakymo dalyvauti Paryžiaus konferencijoje. Kaip kores-

pondental praneša, didžioji ministrų kabineto dalis pasisakė už dalyvavimą konferencijoje. Atsisakius dalyvauti, Čekoslovakijos socialdemokratų partija suaukė nepaprastą posėdį, kuriame priėmė pareiškimą, jog ji nesutinkanti su vyriausybės padėties viduje, praše gyventojus laikytis ramiai ir nedaryti „iššokiimų“. Išskyrus komunistų spaudą, likusioji Čekoslovakijos spauda dideliu nusivylimu sutiko Čekoslovakijos min kabineto nutarimą. Čekoslovakijos socialdemokratų organas rašo, kad dabartinis Gottwaldas ir Masaryko vizitas Maskvoje nieko nesislėpė nuo Hachos vizito pas Hitlerį 1939 m., kuomet pastarasis parvežė visišką Čekoslovakijos pavergimą.

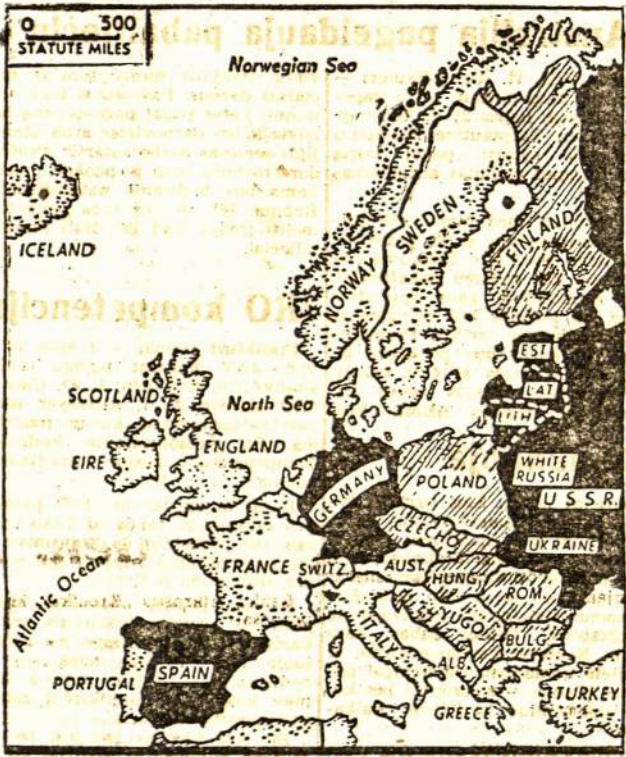
Kaip korespondental nurodo, net ir pačių komunistų tarpe įvykęs didelis skilimas. Kaip pavyzdį nurodo Italijos komunistus, kurie pasisakė už dalyvavimą Paryžiaus konferencijoje.

Visi šie pranešimai rodo, kad Sov.

S-gos laikysena kaip tik jos sateliuose įnešė samyšių. Gal ir teisingai „N. Y. Herald Tribune“ pažymi, kad bus didžiausia ironija, kai Molotovo laikysena privers prieš jos pačios norus visus Europos kraštus siekti vienybės.

Tuo tarpu pačiame Paryžiuje, besposėdžiaujantieji turėjo savo posėdžius nutraukti dėl Prancūzijos tautos įvenčė, ir eilė atstovų dalyvavo kariuomenės parade. Kaip korespondental pažymi, tribūnoje, šalia Prancūzijos prezidento, parada priėmė Bevinas, Spaakas ir Italijos užs. reik. min. grafas Sforca. Šventės proga Bevinas ir prancūzų tautą pasakė didėję kalbą, kurioje aštriais žodžiais pasisakė prieš tironiją ir pabrėžė dar didesnį reikalą bendradarbiavimo tarp Prancūzijos ir Anglijos. Baigdamas Bevinas kreipėsi ir prancūzų, pareiškdamas, jog prancūzai turi būti tvirti ir ramiai žiūrėti į ateitį, nes jų likimas yra jų žmonių rankose, kurie kovojo ir kovoja už žmonių laisvę.

Pačiose JAV įvyko eilė neviešu



Europa Marshallio plano konferencijoje: dalyvaujančios (šviesios), ne-kvistos (juodos) ir atsisakiusios dalyvauti valstybės.

Alsopai apie Europos ateitį

Zinomieji Amerikos žurnalistai broliai Alsopai vėl paskelbė eilę straipsnių, kuriuose bando nusakyti netolima Europos ateitį ir Jungtinių Amerikos Valstybių poziciją šian-dieninės pasaulinės krizės akivaiz-dijoje. Broliai Alsopai dabartinę Europos padėtį vadina košmaru. Šita košmarinė padėtis greitai laiku galinti virsti žiauria tikrove. Tai įvyktų tada, jei Italijoje ar Prancūzijoje ar abiejose kraštuose kar-tu įsigalėtų komunistiniai režimai. Alsopai sako, kad Italija yra neural-ginis centras. Dabartinė Italijos de Gasperi vyriausybė, bandydama apsiginti nuo komunistinių smūgių, prašanti didesnės JAV pagalbos, ku-rios iki šiai dienai dar negaunanti. Jeigu Italija kristų, tuojau susi-buotų Prancūzija, o su ja kartu ir visa Vakarų Europa. Vienas JAV atsakingas vyras pareiškė, kad to-kiems faktams įvykus, „JAV pa-tirtų didžiausią strateginį pralaimė-jimą savo istorijoje“.

Alsopai sako, Prancūzija kritus, kristų ir prancūzų Šiaurės Afrika. Tada va-karinė Viduržemio jūros dalis atsi-durtų sovietų rankose. Anglijai tada beliktų vienintelė išeitis — tuojau susikauti su sovietais, arba priimti Kremliaus diktatą.

Toliau Alsopai nusako, ką tada darytų JAV: „Jeigu Europa kristų, Jungtinės Amerikos Valstybės pasi-jųstų priverstos vietoj laikinųjų bazių, esančių Islandijoje, Grenlan-dijoje ir Azoruose, steigti nuolatinės karinės bazes. Veik tikra, kad tada reiktų užimti belgų Kongo su jo uranijaus kasyklomis Shinkolode. Pagaliau, tektų rimtai svarstyti Da-karo užėmimą.“

Dar toliau Alsopai taip rašo: „To-kius priemonės, padidinusias įtempimą, paštrintų konfliktą. Prancū-zijoje ir kituose Europos kraštuose, be abejo, tuoj susikurtų antikomu-nistiniai partizanai, kurie reiklau-

tų stambios JAV paramos. Tos įsi-vaizduojamos, bet labai galimos pa-dėties galas tegalėtų baigtis katas-trofa, milžiniška, neįsivaizduojama, neaprašoma katastrofa. Washingto-no žmonės, kurie dešifruoja slaptas telegramas, tati gerai žino. Štai dėl ko tie žmonės, kurių uždavinys yra formuluoti JAV politiką, linkę nepalsyti jokių išlaidų“.

Čekoslovakija krizės išvakarėse?

Užsienų spaudoje pilna spėlioji-mų, kad Čekoslovakija yra didelės politinės krizės išvakarėse. Iš visų valstybių, esančių anapus „geležinės uždangos“ Čekoslovakija yra sava-rankiškiausia ir demokratiškiausia. Čekoslovakija neblogoi sugyvena su Sovietų Sąjunga ir turi pasitikėjimą vakaruose. Bet paskutiniuoju metu Čekoslovakijos savarankiškumas vis labiau pradeda nepatikti sovie-tams, kurie Čekoslovakiją norėtų matyti savo aklujų pakalikų tarpe, šalia Jugoslavijos, Bulgarijos, Al-banijos. Spėjama, kad pasauliniam įtempimui didėjant, sovietai su Čekoslovakija bandys susidoro-ti.

Viena amerikiečių žinių agentūra praneša, jog slovākų demokratų partijos žmonės kalba, kad birželio mėn. komunistai jau norėjo juos „s-tvarkyti“ Vengrijos smulkųjų ūki-ninkų pavyzdžiu. Nuo smurto komunistai susilaikė, nedrįsdami kelti tarptautinio skandalo, nes iki šiol Čekoslovakija iš visų sovietinių sa-telitinųjų valstybių pakenčiamiausia tvarkosi ir turi neblogą vardą va-karuose. Tačiau nuolatiniai komu-nistų spaudos puolimai prieš demo-kratų partiją ir jos vadus rodo, kaip socialistų „Svobodne Slovo“ pripa-žįsta, jog tuose nepagrįstuose puolimuose galima įžūrėti smurto inten-cijas. Slovākų demokratų partijos žmonės sako, kad komunistinio

pasitarimų tarp vadovaujančių de-mokratų ir respublikonų partijų at-stovų, kuriuose buvo svarstoma su-sidariusi padėtis Europoje. O toji padėtis, ypač Art. Rytuose, yra la-bai neraminanti. Graikijoje va-lie-namieji „partizanai“ iš Albanų teritorijos įsibrovė į Graikiją; įvyko eilė susiremimų su reguliaria Graikijos kariuomene. Graikijos atsto-vas S. Taryboje prašo paskubinti Balkanų komisijos darbus. JAV at-stovas kreipėsi į S. Tarybą, prašy-damas suaukti nepaprastą posėdį dėl Graikijos-Albanijos pasienio in-cidentų. Jis pranešė, kad tai daro pavėdamas JAV vyriausybės. Pa-čioje Graikijoje vyksta didelio mas-tų areštai komunistų ir jiems pri-jautinančių tarpe.

Kaip JAV spauda nurodo, JAV ir Sov. S-gos santykių barometras yra Graikija. O jis esą kyla, ir galima laukti audros.

Sitokioje atmosferoje JAV užs. reik. min. Marshallis pasakė labai svarbią kalbą Amerikos 48 štatų gubernatorių suvažiavime. Jis pa-reiškė, kad JAV užsienio politika Europos atžvilgiu stovi prieš didelį posūkį. Esą, senoji demokratine Europa yra dideliame komunizmo pavojuje. JAV stovi prieš alterna-tyvą: ar visomis jėgomis padėti ir remti Europą jos demokratineje ko-voje, ar sudėjus rankas žiūrėti, kaip valstybė po valstybės nueina ta kryptimi, kuri nepriimtina nei Euro-pai, nei mums. Jis nerandus diplo-matinio žodžių šiam pavojui išreikš-ti, tai esą galėtų padaryti tik didy-sis žodžių meistras W. Churchillis. Toliau Marshallis kreipėsi į guber-natorius, prašydamas paremti jo planą Europai atstatyti. Prašė iš-kiinti kiekvieno štato pilietį, jog Europa reikia gelbėti ir jai padėti atstatyti ant kojų. Žlugus Europai, pavojus ateis ir JAV. Po oficialio-sios kalbos visi gubernatoriai susi-rinko slapto posėdžio, kuriame Mar-shallis išdėstė JAV politiką Europos atžvilgiu. Čia Marshallio kalbą tiek Paryžiaus konferencija, tiek pa-tys gubernatoriai sutiko labai pa-lankiai.

Kyla klausimas, kaip bus su Vo-kietija ir kokių vaidmenį suvaidins pastaroji Europos atstatyme? Pagal duotas naujas JAV vyriausybės di-rektyvas gen. L. Clay, Vokietija: pir-mon eilėn turi atskurti ekonomiškai iki tokio laipsnio, kad pati ga-lėtų padengti išlaidas už įvežamą iš svetur maistą. Vokietija demo-kratiniu keliu paruošia naują kon-stituciją. Vokietijos santvarka yra federatyvinė, su ribota centre vyriausybe. Kartu artimiausioje atei-tyje bus paskelbtas Vokietijos pra-monės atkūrimo planas ir numatoma Ruhro krašto anglies pramonės pa-kėlimui suteikti 300 mil. dolerių pa-skola.

Kaip korespondental nurodo, šis Vokietijos atstatymo planas yra su-derintas su Marshallio planu Euro-pai atstatyti.

Kaip matome, paskutinės savaitės įvykiai rodo, kad rimtai yra ruošia-masi sugriautai ir karo nuniokota Europa patatyti ant kojų. Pirmon, eilėn Europos valstybės turės pagel-bėti viena kitai pačios, o tik vėliau ateis pagalba iš JAV, kurios užlaips taip sunku ir tokiuose neramiose sąlygose pradėti Europos atstatymo darbą.

MI.

Albanijos premjeras Maskvoje

Maskva, VII. 16. (Dena-Reuter) — Albanijos premjero generolo Enver Hodscha atvykimas į Sovietų sostinę, praslinkus trims dienoms nuo Čekoslovakijos delegacijos išvykimo, gerai informuotuose užsienio stebė-tojų sluoksniuose, — kaip pastebi Reuterio korespondentas Don Dallas, — laikomas simptomu, kad Sovietų Sąjunga dar labiau nori sustiprinti ekonominis ryšius su Rytų Europos kraštais. Iš 6 valstybių, nedalyva-vusių Paryžiaus konferencijoje, tik-tai Albanija iki šiol dar nėra pasi-rašiusi jokios prekybos sutarties su Sovietų Sąjunga. Iškilmingas premjero Hodscha sutikimas, kuria-me dalyvavo ir Vyšinskis su Mo-lo-tovu, rodo, kokią reikšmę šiam vi-zitui teikia Sovietų Sąjunga.

Aple kitų Rytų Europos valstybių

vizitus Maskvoje iš oficialiųjų sluoks-nių dar nieko nepatiriama, tačiau spėjiojama, kad šiuo metu Bulga-rijoje viešis Rumunijos min. pirm. Groza taip pat atvyks Maskvon.

Gen. Hodscha delegacijos nariai iki šiol apie savo vizito tikslus ne-da-vė jokių informacijų, išskyrus pareiškimą, kad būsia stiprinami Sovietų Sąjungos ir Albanijos san-tykiai.

Budapest, VII. 16. (Dena-Reuter) — Vengrų opozicijos partijos nutarė sudaryti bendrą opozicijos bloką ateinančioms parlamento rinkimams.

Washington, VII. 16. (Dena-INS) — Marshall pareiškė, kad JAV ne-sumato pasitraukti iš pasitarimų su Sov. S-ga dėl Korėjos politinio ir ekonominio vienatylisumo.

Gubernatoriai vienbalsiai remia Marshallį

Salt Lake City, VII. 16. (Dena-Reuter) — 48 štatų gubernatorių konferencija vienbalsiai išpareigojo remti Marshallio pastangas pasaulio taikai išlaikyti.

Ką daryti su Karaliaučium?

Rašo proi. dr. K. Pakstas

Amerikos lietuvių jaunimo žurnale „Vytis“ prof. dr. K. Pakstas išspausdino anglų kalba parašytą aktualų straipsnį „What to do with Königsberg?“, kuris daugiau skirtas amerikiečiams su pažindinti su Rytprūsio problema. Jame autorius iškelia net tris projektus, smulkiau nedetalizuotus, Rytprūsio likimui išspręsti. Atrodo, kad ir mūsų skaitytojams naudinga susipažinti su šiais idėjomis žinomo mūsų geografo projektais, todėl čia pateikiame to straipsnio vertimą. Red.

1. TEISINGAS IR PROTINGAS PROBLEMOS SPRENDIMAS

Kaip gi mūsų prekės galėtų pasiekti Karaliaučiaus uostą? Iš Maskvos ir Novgorodo rajonų — per Latvijos ir Lietuvos teritorijas; o iš Vakarų Ukrainos — per Lenkijos teritoriją, per Baltstogę ir Liuceną. Nėra abejonių, kad Rusija stengsis šias teritorijas išlaikyti savo kontrolyje ir priklausomybėje.

Jei neteisėtai sovietų pretenzijos ir Karaliaučius ir Mažąją Lietuvą yra atmetamos, tai kokią gi būty galina pasiūlyti ateičiai racionalesnį ir teisingesnį Rytprūsio ir Karaliaučiaus uosto politinio statuso sprendimą?

Paryžiaus konferencijoj 1919 m. lenkai ir lietuviai rimtai stengėsi pasidalyti Rytprūsius. Tačiau anglai ir amerikiečiai buvo nusistatę prieš šį projektą, ir vokiečių įtaka 1918–1919 m. Washingtono ir Londone buvo daug stipresnė, negu Lenkijos ir Lietuvos pastangos. Tiksliai 1939 m. anglai ir amerikiečiai suprato savo klaidą, kai Rytprūsio atskyrimas nuo likusio Reicho tapo pirmąja ir tiesiogine Antrojo Pasaulinio karo priežastimi. Dabar gi beveik visi amerikiečiai ir britų teritorinių klausimų specialistai, lygiai kaip ir lenkai su lietuviams, yra vienodos nuomonės šiuo klausimu: Rytprūsiai turi būti visiškai atskirti nuo Vokietijos ir vadinamasis Lenkijos koridorius praplatintas. Taip buvo nutarta ir Jaltos bei Potsdamo konferencijose.

Ir ką gi daryti su Rytprūsiais, atskyrus juos nuo Vokietijos reichio? Toliau, Rytprūsio istorinė praeitis ir etnografija, mažiausiai bent prieš XVI amžių, buvo vien tikta prūsiskai-lietuviška, bet ne germaniška ar slaviška. Griežtas teisėtumas reikalauja grąžinti pagrobta daiktą jo buvusiam savininkui — Lietuvai. Bet teisėtumas yra labai nemadingas metodas teritorinėms Europos problemoms spręsti. Vietoj jo mes turime daugiau mėgiama metodą, vadinamą „kompromisu“.

Galėtų būti du tokio teritorinio Rytprūsio kompromiso tipai: 1) kompromisas tarp Lietuvos ir Lenkijos ir 2) kompromisas tarp Lietuvos, Lenkijos ir vietos vokiečių gyventojų interesų. Jokių atvejų sovietai negali būti įleisti į Centrinės Europos širdį, jei mes norime šios generacijos laikotarpį išvengti naujo Europos karo. Kiekvienas, susipažinęs su geopolitiniais Europos klausimais ir jos kultūriniais rajonais, gali lengvai suprasti, kad orientalistikos kolonijos Centrinėje Europoje nebus toleruojamos ilgesnį laiką.

Kol pati Europa nebus visiškai likviduota.

2. PIRMASIS PROJEKTAS: KOMPROMISAS TARP LIETUVOS IR LENKIJOS

Priekarinė Lenkija turėjo apie 35 milijonus gyventojų. Kiek jų liks po šio karo, niekas negali tiksliai atspėti. Oficiali lenkų statistika nurodo 1931 m. buvus 21.993.000 lenkų. Galima tikėti, kad Lenkijai pagaliau bus leista atsikurti su šiais 22 milijonais, jei ne daugiau. Tokio dydžio kraštas tikrai yra reikalingas vieno ar dviejų uostų Baltijos pajūryje. Ir Lenkija juos turi — Gdynė ir Dancigę. Tačiau priėjimas prie šių uostų buvo vis dėlto siauros ir iš abiejų pusių vokiečių kariuomenės įguly ir fortifikacijų grasomas. Šio straipsnio autorius turėjo keletą progų kalbėtis su oficialiais Lenkijos (Londono vyriausybės) specialistais apie vakarinę Lenkijos dienų problemą. Ir šie specialistai visai neturi pretenzijų į Stetiną ir Oderio liniją. Jie yra pakankamai protingi reikalauji tik mažo Lenkijos sienų praplatinimo Vakaruose, kuris apimtų Opolen sritį Aukštojo Silezijoje ir nedidelį teritorijos ruožą apie Kosiłą ir Stolpą Pomeranijoje. Lenkijos ministeris pirmininkas generolas Sikorskis šio rašinio autoriui 1942 m. pareiškė, kad jis norėtų Lenkijai didesnėsios Rytprūsio dalies ir jis džiaugtųsi, jei Lietuva gautų tą Rytprūsio dalį, kuri yra žinoma kaip Mažoji Lietuva. Kitas lenkų lyderis, švietimo ministeris monsionoras Kaczynski pareiškė, kad, jo nuomone, siena tarp Lietuvos ir Lenkijos Rytprūsiose turėtų eiti paliai Prėgliaus žemupį ir Galdapę. Kaip aš vėliau patyriau, ši jo nuomonė sutinka su vienu labai retu Amerikoje išleistu Rytprūsio žemėlapiu (PRUSSIA, Sam Harrison, Philadelphia, apie 1800–1810 m.). Mažoji Lietuva šiame žemėlapyje vadinama „Circle of Samland“ („Sambijos apskritys“), ir kuri įeina ir Galdapės miestas, toliau siena eina Unguros upę (Angerapp) ir Prėgliumi. Jei Prėgliaus žemupį laikyti politine siena tarp Lenkijos ir Lietuvos, tai didesnį Karaliaučiaus dalis atitektų Lietuvai, bet centrinė geležkelio stotis ir visi penki uosto baseinai atitektų Lenkijai.

3. POTSDAMO LINIJA

Atsižvelgiant į susisiekimo linijas (geležinkelius, plentus ir vandens kelių) modernioji politinė siena turi būti išvesta pagal dalinamosios teritorijos ūkinis reikalavimus. Šiuo atžvilgiu Potsdamo nustatytoji linija, einanti nuo Braunsbergo iki Galdapės, būtų beveik ideali ir reikalaujanti tik keleto mažų korektūrų arba, tiksliau sakant, praktiniai detalizuoto pataisymo.

Šio rašinio autorius norėtų pasiūlyti Lietuvos-Lenkijos sieną išvesti per mažą Gurnių (Gurnen) miestelį, esantį 6 km nuo 1938 m. Lenkijos Vokietijos sienos, tiesiai į vakarus. Grabuvą ir Benkheimą, Galdapę

likty 9 km. Lietuvos pusėje. Nuo Benkhelmo miesto siena eitų paliai Didžiojo Strengelno ežerai ir Mauro ežerus. Nuo pietinio Mauro ežero galo ji eitų iki Ometo upės pradžios prie Tabarako kaimo ir toliau Ometo upę iki jos įtekėjimo į Alnos (Alle) upę, toliau 12–15 km Alnos upe paliai jos nedidelį vingį prie Karšuvos ir Stokheimo kaimų, nuo čia tiesiog į Almenhausen kaimą, po to Aistupę iki Aistmarų (Frisches Haff) prie Brandenburgo miesto, 15 km į pietvakarius nuo Karaliaučiaus. Nuo Brandenburgo siena eitų per Aistmares ir Fryzų Neringą (Frische Nehrung) kirsty 5 km į pietus nuo Neutiedeno, ir pasiektų Baltijos jūrą.

Si linija beveik visiškai sutiktų su pietine lietuvių kalbos linija XVI amž., kaip vokiečių mokslininkas C. Hennenbergeris nurodo; ji yra tik tiek pakeista, kad eitų Ometo ir Aistupės upėmis. Ir mažos upės paprastai yra labai patogus būdas nustatyti politines sienas. Iš antrosios pusės, pasiūlytoji linija visai sutinka su lietuvių tautos noru, kuri jau pačioje Pirmojo Pasaulinio karo pradžioje, 1914 m. rugsėjo 22 d., pareiškė Lietuvių Kongresas Čikagoje, kai viso pasaulio lietuviai atnaujino savo pastangas atgauti savo kraštui nepriklausomybę ir sujungti Mažąją Lietuvą su Didžiąja Lietuva.

Šios sienos ilgis, nuo Lenkijos-Vokietijos sienos rytuose iki Baltijos jūros vakaruose, būtų apie 90 km sausuma, daugiau kaip 125 km upėmis ir 25 km Aistmarėmis, taigi, šis viso turėtų apie 240 km. Lietuvos pusėje pasiliktų šie miestai: Galdapė, Ungura (Angerburg), Nordenburgas, Allenburgas, Karaliaučius ir Brandenburgas. Lenkijos gi pusėje — Rastenburgas, Bartenšteinas, Friedlandas, Braunsbergas ir Heiligenbeilis.

Palyginus su Potsdamo linija, nustatyta Trijų Didžiųjų 1945 m. vasarą, ši siena Lenkijai duotų apie 1600 kv km daugiau teritorijos vakaruose, Baltijos pajūryje, ir apie 900 kv km mažiau rytuose, kur aplink Galdapę, Mauro ežerą ir Nordenburgą, netuviskieji vietovardžiai, ir kiti etnografiniai elementai yra ryškiai matomi.

Ta proga pastebėtina, kad gen. Želigowski savo žygį į Vilnių, lūdnai įsirašė į lietuvių-lenkų santykių istoriją.

denburga, netuviskieji vietovardžiai, ir kiti etnografiniai elementai yra ryškiai matomi.

Iš visų 37.000 kv km. Rytprūsio teritorijos apie 25.000 kv km atitektų Lenkijai ir apie 12.000 kv km — Lietuvai. Priekarinis gyventojų skaičius toje Rytprūsio dalyje, kuri turėtų atitekti Lietuvai, buvo apie 1 milijonas (dabar gi ten yra mažiau negu 400.000 gyventojų), ir į ją įeina vienintelis didelis Rytprūsio miestas — Karaliaučius. Lenkiškoji Rytprūsio dalis turėjo apie 1.350.000 gyventojų. Kaip anksčiau buvo sakyta, didžioji dauguma Rytprūsio gyventojų pabėgo į Vakarus, norėdami išvengti rusų okupacijos. Taigi, Mažoji Lietuva pasidarė beveik tuščia vieta, dideli jos plotai visai neturi gyventojų. O likusieji gyventojai greičiausiai dabar dirba vergu darbus tolimose Rusijos srityse, kur gyvenimo ilgis vidutiniškai tesiekia tik apie penkerius metus. O į Vakarų Vokietiją pabėgusių Rytprūsio gyventojų gyvenimas yra neproporcingai didelis. Atsižvelgiant į tai, net gi optimistas negali tikėtis, kad daugiau kaip pusė Rytprūsio gyventojų galės išgyventi dabartinius sunkumus. Tiesioginiai kaimynai lietuviai ir lenkai, turėtų gauti teisę pasiūlyti naują žemės ūkio darbininkų bangą į nuteriotas Rytprūsio sritis. Kadangi tiek Lenkija, tiek Lietuva buvo peršalę apgyventos ir turėjo nemažą kiekį žemės ūkio pusiau proletariato, tad joms nesunku būtų užuot savo žmones siuntus į Pietų Ameriką, pakreipti juos į Rytprūsius.

Gyventojų tankumo spaudimas Lietuvoje ir Lenkijoje buvo didesnis prieš šį karą negu Vokietijoje. Kai kuriose Pietų Amerikos kraštuose palengvino imigravimo sąlygas, viena Lietuva kasmet patiekdavo jiems maždaug po 20.000 imigrantų. Ne pilnai išnaudojamo darbingumo problema Lietuvai sudaro smulkieji ūkininkai, turį ne daugiau kaip 30 akrų žemės. O tokių ūkininkų 1940 m. buvo apie 130.000 šeimų arba apie 600.000 žmonių. Jie yra kandidatai emigruoti į užsienį ir būtų geriausi kandidatai įsikurti nuteriuose Mažosios Lietuvos rajonuose Rytprūsiose. (B. d.)

Augustas Zaleskis NAUJASIS EGZILINIS LENKIJOS PREZIDENTAS

Tremtyje mirus Lenkijos Respublikos prezidentui Wl. Raczkiewiczui, tas pareigas birželio 9 d. pradėjo eiti Augustas Zaleskis.

Augustas Zaleskis gimė 1883 m. rugsėjo 13 d. Varšuvoje. Mokslus ėjo Anglijoje. 1911 m. baigęs Londono universiteto ekonomijos skyrių, dirbo to universiteto žinyboje, vėliau lenkų visuomenės tarnyboje.

Išlaisvintoje Lenkijoje dirbo diplomatinėje tarnyboje, o nuo 1926 m. iki 1932 m. buvo Lenkijos užs. reik. ministeriu. Pasitraukęs iš valstybės tarnybos, buvo Varšuvos Komercijos Banko pirmininku iki pat vokiečių invazijos.

Tremtyje 1939–41 m. ėjo egzilinės Lenkijos vyriausybės užs. reik. ministerio ir vėliau prezidento civilinės kanceliarijos viršininko pareigas. A. Zaleskis paruošė ir realizavo eilę tarptautinių paktų ir sutarčių, 1930 metais buvo Tautų Lygos Tarybos pirmininku. Pradedamas eiti prezidento pareigas, A. Zaleskis paskelbė atsisaukimą į lenkų tautą, kuriame tarp kitko skaitome:

„Lenkija pirmoji pasipriešino vokiečių invazijai, einančiai prie viso pasaulio pavergimo.

Ginkluota kova, kurią vedė tauta Tėvynėje ir tremtyje, buvo tautos valios išreiškimas išlaikyti ir patikrinti sau laisvą klestėjimą tarp laisvų pasaulio tautų. Lenkijos karinė veikla turėjo didelės reikšmės sąjungininkų pergalei. Si pergalė, tačiau, neatnešė Lenkijai laisvės. Mūsų kraštą valdo svetimieji, svetimio krašto interesų naudai.

Lenkų tauta nepripažįsta primastos jai valdžios, atkakliai gina savo egzistenciją, savo nepriklausomybę, savo vakarų kultūrą, savo tautinius ir krikščioniškus idealus.

Antas Pasaulinis karas buvo pradėtas prieš jėgos vėspatavimą. Jei karo pastangos neturi būti kintančios, tai turi ateiti galas bet kokiai tyranijai. Demokratija turi įsiviešpatuoti tiek vidaus, tiek ir tarptautiniuose santykiuose. Turi būti patikrinta ir žmogaus ir tautų laisvė. To negalima laukti, kol pusė Europos radosi po laukinio totalizmo jungu.“

J. Str.

Gen. L. Želigovskiui mirus

Lenkų laikraštis „Kronika“ 28 nr. praneša:

„Londonas. Čia mirė generolas Lucijanas Želigowski, 82 m. amžiaus. Vėlonis buvo kilęs iš rusų armijos. 1919 m. Pilsudskio įsakymas, užėmė Vilnių. Karo metu Vilniaus užkariautojas pasisakė už kolaboraciją su Rusija. Karo metu jis nevaldžio jokių vaidmenų. Varšuvos valdžia nutarė Vilniaus užkariautojo Želigowski, kuris nepasileiko ištikimybės savo žygiui (? red.), palaukus pervežti į kraštą ir palaidoti valstybės lėšomis.“

Ta proga pastebėtina, kad gen. Želigowski savo žygį į Vilnių, lūdnai įsirašė į lietuvių-lenkų santykių istoriją.

Tautos per 500 metų artimai bendravusios ir bendrai kariavusios prieš daugelį priešų, savo istorinio prisikėlimo metu (1919 m.), reikia manyti, būtų suradusios teisingus ir teisėtus pagrindus tarpusaviams santykiams tvarkyti. Tam ir buvo padėtas kartinis akmuo, surašant Suvalkose sutartį, nustačius laikiną lietuvių-lenkų valstybių sienas. Bet diena vėliau gen. Želigowski, marš. Pilsudskio įsakymas, nelaukiant, iš pasaly puolė Lietuvai, tuo būdu sulaužydamas elementariusius tarptautinės teisės dėsnius ir žiauriai ilgiems metams pakirsdamas Lietuvos pasitikėjimą savo pietų kaimynų. Tas „didvyris“ žygis buvo didelė skriauda Lietuvai, bet politiniai jis nebuvo naudingas ir Lenkijai. Lietuvių visuomenė niekad už tą žygį nekaltino lenkų tautos, kurios simpatijos lietuvių tautai ir valstybei dažnai buvo ir yra reikšiamos žodžių ir raštu.

Manome, kad, susidarius palankioms politinėms aplinkybėms, su būsimąja laisva ir tikrai demokratine Lenkija rasime bendrus interesus, kurie leis abiem tautom teisingumo ir teisės pagrindais nustatyti gerus, gal ir draugiškus, kaimyninius santykius.

J. Strėva
— Britų žinių agentūra Reuter apie Želigovskio mirtį pranešė šiais žodžiais:

„Sulaukęs 82 m. amžiaus, Londone mirė generolas Lucjan Želigowski, kuris Pirmojo Pasaulinio karo metu su savo daliniais okupavo Lietuvos miestą Vilnių.“

(11)

GEN. BOR - KOMOROWSKI

Nenugalimieji

VARŠUVOS GYNĖJAI APLEIDŽIA SENĄJĮ MIESTĄ

Užtruko visą valandą, kol visas žmonių būrys iš beveik dvidešimties žmonių po vieną susirinko šiame kanale. Visą tą laiką mes buvome visiškai tamsoje. Mat, beveik visos angos, pro kurias mums dar teko praeiti, buvo netoli vokiečių pozicijų, tad nebuvo leidžiama degti ugnį. Visą kelionę mes turėjome atlikti tamsoje ir tylėdami. Baisi smarvė vis teledo kvėpuoti. Buvom perspėti, jei kuris nors nusilptų ir nebegalėtų eiti, turi tris kartus truktelėti virvę. Tuomet gidas sustabdyt partiją. Kiekvieną valandą buvo sustojama trumpam poilsui. Mums tereikėjo nueiti apie pusantro kilometro kelio. Jei viskas gerai seksis, tai kelionė neužtruks ilgiau kaip penkias valandas...

Dviejų automatais apsiginklavusių kareivių lydimas, vora pasijudino. Srovė dabar darėsi vis smarkesnis, ir mes turėjome slinkti pasilenkę, nes tunelis šioje vietoje nebuvo aukštesnis kaip penkis pėdos. Staiga užpakalyje manęs nuskambėjo baisus moters rikšmas. Mano pažą atgal. Tačiau Jankovskis dar pasilūtinė Basia paslydo, ir srovė nešė čiu laiku susęjo sučiupyti ją ir pastatyti vėl ant kojų.

Laikas nuo laiko mums reikėjo pereiti per krentančio vandens

srovę kur bombos buvo pramušusios tunelio viršų. Šis vanduo vos nepigirdydavo mūsų. Vietomis tunelis buvo šiek tiek apšviestas šviestais, išveržiančios pro atdaras skylės iš viršaus. Šios vietos kaip tik buvo pačios pavojingiausios, nes jos buvo visai netoli vokiečių pozicijų ir kiekvienu momentu jie mus galėjo apmėtyti granatomis. Po kurio laiko visų tų tekantių nešvarumų tunelyje aukštis nusilgo, bet mūsų kelionė nuo to nepalengvėjo, nes tie nešvarumai darėsi tirštesni, ir baisi jų smarvė gniauzė kvapą, neleidama kvėpuoti. Ir tik patekę po tokiomis pavojingomis atviromis skylėmis mes atsikvėpdavo šviežiu oru.

Pagaliau toluomoje aš pastebėjau spinksinčią mėlynos spalvos signalinę šviestelę. Iki jos mums dar buvo 200 metrų. Šis paskutinis kelio tarpas atrodė esąs begalinis. Kojų muskuliai ir nūgara nepakendimai skaudėjo. Ir tos mėlynos šviestelės spinksinėjimas, mums prie jos artėjant, atrodė vis labiau toista. Bet pagaliau vis dėlto mes ją pasiekėm, ir mano ranka pačiuo virvines kopėčias, kurios vedė į viršų.

Išlindę pro tą siaurą angą į viršų, mes pasijutom esą girti nuo šviežio oro. Visi spiaudėmės į žauckioje. Ir čia anga į tunelį buvo aptrauta smėlio maišais, tuo būdu užmaskuota. Čia sargyboje stovį kareiviai

vienas po kito apipylė mus klausimais. „Ar Bonifatrų gatvė labai sugriauta?“ „Ar toks ir toks namas Dugo gatvėje dar tebetovio?“ Mat, jų šeimos ir namai buvo Senajam Mieste, todėl ir suprantamas toks klausimų potvynis.

Pirmas žvilnis į miesto centrą padarė mums stiprų ir keistą įspūdį. Aš pasijutau, lyg būčiau atsidsčius visai kitame pasaulyje. Namai tebetovėjo vietoj, kai kurie jų netgi tebeturėjo ir visus langų rėmus. Gatvių grindyns nebuvo išardytas ir visur kur išmėtytas, ir žmonės, atrodė, čia dar dažnai nusiprausia. Žodžiu, iš pirmo žvilgsnio mums pasirodė, kad Varšuva dar tebegyvena taikos metą.

Nusikratę tunelių nešvarumų, mes nuvykome į plk. Montero štabą, kur aš ir mano štabo viršininkas Grzegorz gavom atskirą kambarį. Čia tuojau pat mums buvo suteiktas ir didžiausias liuksusas — visa vonia vandens, kuriame mes abu galėjome nusiprausti ir išsimaudyti. Net gi ir čia vandens trūko; teveikė tik kai kurie pusrūsiai kranai. Man tai buvo nemažas džiaugsmas nusimesti tuos drabužius ir atsigtulti į vonią.

Po kelių valandų atvyko plk. Monteras painformuoti mūs apie padėtį mieste. Maisto klausimas darėsi vis aštresnis, jo vis labiau ir labiau trūko; beveik visos kepyklos buvo sugriautos. Duonos užtektį tegalėjo tik iki rugsėjo 8 d. Dėl didelio nervino įtempimo ir pieno trūkumo, motinos nebevalėjo išmaitinti savo naujagimių ir jų mirtingumas nepaprastu tempu augo. Taip pat mirė

daug ir kitų vaikų. Rimtai grasino šiltinės ir kitų epidemijų pavojus, o dezinfekcija vis labiau plito.

Radio pranešimas apie sovietų atsakymą leisti amerikiečių aviacijai naudotis rusų aerodromais mūsų žmonių tarpe sukėlė gilią depresiją. Taip pat mūsų neišlejo nelinksmo ir karinės žinios iš anapus Vislos. Iš ten buvo pranešama apie visišką tylą.

Mano tiesioginis rūpestis dabar buvo išgelbėti 1500 Senojo Miesto gynėjų, kurie vis dar tebe laikė savo pozicijas tame smarkiai daužomame rajone. Pirmas mūsų planas buvo smarkia koncentruota ataka prakišti prieš linijose spraga. Šis žygis, kuris reikalavo labai rūpestingos ir tikslios dviejų jėgų koordinacijos, buvo numatytas rugpjūčio 30 d. naktį.

Plk. Wachnowskio uždavinys Senajam Mieste buvo nepaprastai sunkus. Neatkreipdamas prieš dūsmes, jis privalėjo atitraukti visus savo dalinius iš pozicijų ir suteikti juos į vieną vietą praslausimo smūgiui.

Tačiau jau pačius pirmuosius kareivių atitraukimo ženklus pastebėjusio civilė publikos kilo panika. Užuot derinęsi prie kareivių judėjimo, civiliai pradėjo lysti iš rūšių, nervingai bėginti ir šūkauoti. Tai ir atkreipė vokiečių dėmesį, kurie tuojau pradėjo apšaudyti apleistas pozicijas. Tik su dideliu sunkumu plk. Wachnowskis galėjo sulaukti savo dalinius ir vėl grąžinti juos atgal į postus, kad laiku atmuštų vokiečių puolimą.

Tiktai vienas jo dalinys, Zoskos batalionas, laiku negavo įsakymo

pakeitimo ir nustatytą valandą pradėjo pulti vieną vokiečių kylį. Tą puolimą jis vykdė pats vienas ir niekieno neremiamas. Tačiau netrukus intensyvioji priešų ugnis jis buvo priverstas slėptis kanalizacijos tuneliuose. Neturėdami gido, batalijono kariai greitai paklydo tuose požemių tuneliuose ir radę atvirą skylę išlindo Sakų parke jau už vokiečių pozicijų. Laimė, buvo tamsu, ir Zoskos batalionui vadovavęs kap. Jerzy buvo sumanus ir greitais orientacijos jaunais kariais. Jo dalinys buvo apsirengęs vokiečių SS uniformų liekanomis, kurios buvo rastos vokiečių sandėliuose Stawkoj.

Davęs tylų ir greitai paskleistas įsakymą nusimti nuo rankovių baltai-raudonus raiščius, jis suriškavo savo vyrus į vorą po du, priešakyje pastatydamas keturius karius, geras kalbėjusius vokiškai. Ir davęs ne tokią jau tylią komandą vokiečių kalba, jis įsakė žygiuoti tiesiog į lenkų pozicijas, buvusias apie 200 m nuo jų.

Vokiečių patruliai tuojau pat ji sustabdė. Patrulio vadas rūpestingai perspėjo kapitoną Jerzy greitai ir tyliai žygiuoti, kad nebūtų atkreiptas lenkų dėmesys. Kapitonas Jerzy dar paklausė jo, kuriuo keliu žygiuoti, kad kariai neužsigrūstų ant minų. Gavęs ir šią informaciją, Zoskos batalioną be jokių kitų incidentų jis atvedė prie lenkų barikadų. Čia gi lenkai pasveikino juos šautuvų ugnimi, vieną vyrą užmušdami ir du sužeisdami. Mat, lenkai jokių būdu negalėjo tikėti, kad mūsų pačių dalinys galėtų ateiti iš vokiečių pozicijų Sakų parke. (B. d.)

Vertė B. Alm.

Lietuviškoji knyga 1547 — 1947

40 metų kova dėl lietuviško rašto

(tesinys)

Vadinas, per 40 metų teisėta tik 40 knygų: Vilniuje — 23, Varšuvoje — 10, Petrapily — 2, Maskvoje — 1, Kaune — 1, Suvalkuose — 1. Tos knygos savo turiniu taip skirstosi: abėcėlių — 4, skaitymo mokslo — 6, gramatikos — 2, chrestomatija — 1, pasaulinio turinio pasakaitis — 3, administracijos reikalai — 1, evangelij — 1, evangelijų išguldymų — 1, liturgija — 1, šventoji istorija — 1, katekizmas ir poterių — 5, kalendorių — 8, kitokių — 3.

Kaip tos knygos plito mūsų liaudies tarpe, valdžiai galėjome pamatyti iš prof. V. Biržiškos pasakojimo medžiagos „Mūsų Senovės“ Nr. 1. Iš Kauno mokyklų direktijos 1874—1880 metų bylos apie pardavimą žemaitiškąs knygas: Slabados mokykla 1874 m. susio 1 d. turėjo 187 egz., kurių iki 1877 m. nepardavė nė vieno; Rumšiškių mokykla tuo pat laiku turėjo 58 egz., kurių iki 1878 m. nesiėkė nė vieno parduoti; Survilaiškio mokykla tuo pat metu turėjo 20 knygų, iki 1877 m. nepardavė nė

vienos. Raudondvario mokykla per 3 metus nepardavė 10 egz., Dotnuvos mokykla 1875 m. pardavė 19 egz.; Eleonoravo mokykla 1875—1876 m. nepardavė nė vieno egz.; Arvysto mokykla nuo 1869 m. iki 1875 m. tepardavė 7 egz.; Betygalos mokykla 1877—1880 m. pardavė 3 egz.; Josvainių mokykla nuo 1875 m. iki 1880 m. pardavė 25 egz.; Kruonių mokykla tuo pat laiku iškišo 3 egz.; Zelmėnų mokykla per tą laiką neišleido nė vieno egz.; Vilkijos mokykla 1875—1878 m. laikotarpyje teisėjo tik 2 egz.; Seredžiaus gi mokykla — nė vieno.

Vadinas, keturiolika mokyklų per 4—5 metus tepardavė tik 154 knygas rusų raidėmis, o viena mokykla per metus po 2—3 egzempliorius. Ir tai abejotama, ar ir tiek parduota. Spėjama, kad patys rusai mokytojai, norėdami valdžiai įtikti, iš savo klaidos užmokėdavo po kelio kapeikų, o pirktas knygas kažin kur padėdavo. Beveik per 40 metų rusai teisėjo tik apie 40 knygų, o tarp kontraktinės literatūros tuo pat laiku pasirodė tūkstančiai

knygų. Rusų represijos su pastarąja kovoti pasirodė bergždžios. Patys proringesnieji rusai tada ėmė suprasti, kad, uždrausdami lietuviams spauda savomis lietuviškomis lotyniškoms raidėmis, jie nė tik kad neįveiks mūsų krašto surisinti ir jo gyventojuose įsigyti simpatijų, bet, visiškai antraip, dar daugiau nuo savęs atstums.

Matydama geru spaudos draudimo fakto nuo savęs nebenukreipsianti, mūsų tauta pasiryžo ilgai žūbtinėi kovai už savo egzistencijos teises. Į kultūrinę kovą įsikiškė visi gerieji tautos sūnūs, visi luomai. Mūsų visuomenė gerai jau žino „Aušros“, „Varpo“, „Tėvynės Sargą“ ir kitų laikraščių ir leidinių didelių nuopelnus mūsų spaudos laisvę atkovojo. Su pagarbą mes minime tūkstančius knygnešius, kurie patamsiais braidžiodami ir statydami savo gyvybę pavojun, gabeno iš Prūsų draustąjį gimtąją kalbą rašto žodi to meto Lietuvon. Borodas, toji mūsų tautos kova naujon fazę aiškiai įėjo po 1880 metų, kada mūsų švietusienė pradėjo planuoti leisti pir-

mąjį laikraštį „Aušra“. Iki to laiko kova už savąjį raštą buvo labiau pasyvaus pobūdžio.

Cia mes nebeminėsime žinomų Basanavičiaus, Kudirkos, Valančiaus ir kitų nuopelnų. Paliesime tik pačių protingesniųjų rusų nuomones, kurie patys aiškiai pamatė savo valdžios žygio netinkamumą. Rusų švietesnioji visuomenė pradėjo kritikuoti savo valdžios žygį mūsų spaudai uždrausti. Eilėje rusų didelių laikraščių pasirodė straipsniai, aiškiai smerkiantys spaudos draudimą. Tokie laikraščiai, kaip „Novoje Vremia“, „Kraj“, „Vilenskij Vestnik“, „Syn Otechestva“, „Grazhdanin“ ir kit. pradėjo dėti lietuvių užtariantį straipsnių. 1884 m. Sergijus Aleksandras „Rus“ Nr. 8 aiškiai pasakė, kad lietuviams raštų draudimas lotyniškoms raidėmis, yra neteisingas. Švietos atminties Maironis ir Prapuolenis maždaug tuo pačiu laiku „Novoje Vremia“ įdėjo savo rašinius apie nelemtojo sumanymo kenksmingumą lietuvių švietimui ir apskritai pažangai. Pastarasis drįso atvirai pasakyti, kad rusiškų raidžių primetimu lietuviams ne tik kad nevyko jų surisinti, bet, antraip, jie vis daugiau pradeda sulenkėti. Jo straipsnis buvo įdėtas 1897 m. „Rus“ Nr. 22. Tada Suvalkų pradžios mokyklų direktijos viršininkas Nenadkevichius paklausė arčiau lietuvių pradžios mokyklų esančių mokytojų, ar tikrai taip yra. Atsakymai aiškiai patvirtino Prapuolenio teigimą. Visa eilė geriausių rusų publicistų kaip A. Suvorinas, Bugoševičius, Moškovas, Vojenskis, Volynecas, Syromiatnikovas ir kiti, ėmė laikraščiuose svarstyti lietuviškosios abėcėlės reikimą. 1895 m. įvykęs „Spaudos reikalų atstovų suvažiavimas“, A. Smilgai perskačius Maironio parašytą pranešimą, praleido išties posėdžius, svarstydamas lietuvių spaudos uždraudimo žalingumą. M. Lazoraitis 1895 m. parašė žurnalui „Živaja Starina“ straipsnį apie lietuvių ir rusų abėcėlę. Jis įrodinėjo, kad rusų raidės lietuvių raštams netinka. Tasai jo straipsnis iššaukė akademiko Lamanskio rašini tuo pačiu reikalu. Savo rašiniuose įrodinėjo lietuvių raštams rusiškų raidžių netinkamumą vysk. A. Baranauškas, prof. K. Jaunius, Volteris, P. Kiaučilūnas ir kiti.

Desertui — po visų posėdžių suvažiavimo dalyvių nuotakaį gavino Jer. Kačinskio vadovaujamas choras ir solistai: St. Baranauškas, J. Kristolaitis, J. Šeštakauskis ir A. Paukštys. Vakare rašytojų suvažiavimui pagerbti D.T.B. Hochfeldo komitetas suruošė valės.

— Kas žino, kur ir kada? — gula sunkios mintys, išsiskleidant į laikinąsias tremties buveines. Atsižvelgus atgalios — tokios darbingos nuotakios čia viešpata ir nuveikta daug, o svarbiausia — pasirodė žingsniai ir dar tolimesni išsiskleidimai, įgyvendintasi seniai lauktas visų kultūrinių troškimas — įsteigtas Kultūros Fondas. Kažin ar kada buvo istoriškėsnis suvažiavimas už šį. Valdybai, puikiai jį suorganizuavusiai, priklauso nuoširdus padėkos ir pagyrimo žodis.

J. P. P.

Lietuvių Tautinio Ansamblio premjera

Liepos 19 d. 20 v. Seligenstadte LTA stato G. Veličkės 2 veikis. 1 pav. pjėse: „ŽMONES PRIE VIESKELIO“. Masinės scenos, chore ir tautiniuose šokiuose dalyvauja 60 asmenų. Pjėšės pastatymas ir režisūra paties autorius muzikinis apipavidalinimas muz. Stp. Sodelkos, taut. šokia A. Ličkūnaitis, instrumentinė dalis B. Pakštas, dekor. dal. C. Janušo, liaudies instr. A. Vaitkevičiaus, grimas ir perukai St. Ilgino ir apšv. ir efektai A. Bačiūlio. Ansamblio adm. A. Mironas.

— Mūsų ūkininkai Versmėnuose pastatė naują ažuolinį kryžių. Akniūnas pas mus tebėra gyvas...

Versmėniškis, rodydamas laišką savo bendro treminiško likimo draugams, jį glostydamas, tartum norėdamas išlyginti jo suglamžytą popierį, nuleidęs galvą atsidūsėjo: — Trumpas laiškas žodžiais, bet labai platus ir ilgas savo turiniu...

Baletų Teatras ruošiasi premjerai

Gal būt jokią meno sritį taip nepalietė tremties gyvenimo sąlygos, kaip teatrą. Norėdami suprasti, kaip sunku treminiams Vokietijoje sukurti savo teatrą, suorganizuoti operos, dramos ar baletų spektaklius, pažiūrėkime į vokiečių teatrų, kurie, kad ir savo tėvynėje dirbdami, iki šiol dar neturi savo baletų, išskyrus varietės teatrą. Didelis entuziazmas buvo parodytas, bekuriant lietuvių operą Detmole, tačiau dar daugiau reikia padėti vargo ir negalėti tiesiog neįmanomus sunkumus, statant pirmąjį baletų spektaklį Augsburgėje.

Liepos 12 d. grupė laikraštinių turėjo progos aplankyti susibūrusius Augsburgėje lietuvių baletininkus ir pamatyti jų darbo ir gyvenimo sąlygas.

Prieš kiek laiko, J. Vitėno pastangomis, į Augsburgę buvo pakviesti iš visų trijų vakarinių zonų lietuvių baletų artistai. Dalis jų yra seni, buv. Kauno Baletų Teatro artistai, kiti gi nauji, jau Vokietijoje pasireiškę lietuvių baletininkai. Jie suvažiavo čia mažomis grupelėmis iš Detmoldo, Kasselio ir pavieniu iš kitų Vokietijos vietų, palikę savo šeimas ir gal būt geresnės gyvenimo sąlygos savo gyvenamose vietose, kad čia, tiesiog neįmanomose sąlygose, galėtų dirbti.

Vieno bloko keliuose kambariuose yra apgyvendinti apie 30 būsimos teatro kolektyvo narių. Viena nedidelė kambarių gyvena apie 5—6 žmonės. Kambariai yra maži, kad vos užtenka vietos lovosms patatyti. Apie stalius ir kėdės nėra ko kalbėti. Tikėtai viename kambariye mačiau mažą staliuką ir kėdele, bet tai buv. Kauno Baletų Teatro specialaus batišuvio J. Indrašiaus darbo kambarys. Jo uždavins yra pasiūti artistams baletu batelius, kurių čia Vokietijoje visai negalima gauti. Savo darbą jis buvo jau beveik atlikęs. Keliasdešimt batelių viršų jau buvo pasiūta, bet likus kelioms savaitėms iki premjeros, dar buvo neaišku, iš kur teks palmti odos padams. Tas darbo kambaris yra kartu gyvenamasis ir miegamasis jo ir dar kelių artistų kambarys.

Aplankėme taip pat ir dalį L. Vilimo atelės, kur yra rengiamos būsimam pastatymui dekoracijos. Tas kambarys niekuo nesiskiria nuo kitų gyvenamųjų kambarių: ten taip pat sugrįžtos 5 ar 6 lovos, bet nėra nei kėdės, nei stalo. „Kur jūs dirbate, jeigu nėra stalo“ — mes paklausėme. „Stalas tai yra mano didžiausia svajonė“ — atsakė dalininkas, „bet tuo tarpu tenka dirbti ant lovos“. Dekoracijos daromos tokios, kad, mažiau suvartojus medžiagos, lengviau galima būtų pritaikinti vežėjimams.

Aplankę gyvenamąsias patalpas, mes kartu su baletmeisteriu Eugenijum Bandevičium nuėjome į repeticiją, kuri vyko viename mediniame barake. Buvo repetuojamas L. Delibes Coppelis. Repeticijos vyksta tamsioje salėje, kurioje yra maža oro, bet daug dulkių. Tačiau ir šis medinis barakas yra naudojamas ne tik baletu repeticijomis: jame vyksta įvairūs susirinkimai, dirba choras ir kt. Ir tą dieną baletu repeticija negalėjo būti baigta: įpusėjus antrąjį veiksmą, salėn pradėjo rinktis choras savo repeticijai.

Besikuriančio Baletų Teatro dirigentas yra Aleksandras Kučūnas, administratoriai — Adolfas Butkus ir Čiūnovas. Teatro administracijos ir pagalbinių personalo darbus atlieka patys artistai!

Baletu premjera yra numatoma liepos 28 d. miesto teatro salėje. Toje pačioje salėje 29 d. bus pakartotas spektaklis vokiečių visuomenės. Atleityje numatoma pastatyti dar 3 vienavėksmius balius. Kol kas tuojau po premjeros teatras išvažiuos gastroliams. Numatoma aplankyti visas lietuvių stovyklas ir kartu duoti spektaklį svetintaučiams.

Vienas iš karsčiausių šio baletu remėjų yra Muncheno Raudonojo Kryžiaus pirmininkas Minkūnas, kuris naujai besikuriančiam teatrui padeda visomis įėjomis. Taip iš senų jo paaugusių baletu draubūjų buvo suviami artistams kostiumai. Baletu parėmė ir LTB Vriaušas Komitetas, sušalpdamas 5000 RM suma. Administratoriaus žodžiais, suma nors ir yra didelė, bet, atsižvelgiant kad kostiumų pasiuvimas ir kiti vokiečių dirbtuvės ir įstaigos atliekami darbai labai brangiai kainuoja, yra nepakankama.

Šiose sunkiose sąlygose išaugę lietuvių baletas bus didelis laimėjimas mūsų treminio gyvenimo. Atsimenant, kad vokiečiai neturi baletu, ir kad šios rūšies menas yra orienamas ir suprantamas lygiai lietuviui, lygiai kitatautui, mūsų Baletų Teatras galės tinkamai reprezentuoti lietuvių vardą.

Rašytojai įsteigė Kultūros Fondą

ANTRASIS RAŠYTOJŲ TREMTINIŲ SUVAŽIAVIMAS AUGSBURGE

— Kaip paukščiai rudenį, prieš išsklidamį po tolimas šalis, — tokiu nuotakiu ženkli liepos 11—12 d. Augsburgan suvažiavimą mūsų rašytojai treminiai paminėti Lietuviškosios Knygos 400 m. sukaktį, pergyventi istorinį Kultūros Fondo įsteigimo momentą, aptarti einamuosius reikalus. Nebe visi rašytojai treminiai begalėjo į šį suvažiavimą susirinkti. Nėbuvo čia Krėvės, Alsio, Valčiūnaitis, Zobarsko, kuriuos likimas jau perkėlė į užjūrius; neatvyko Neveravičius, broliai Tamuličiai, Būdavas, kurie jau viena koja stovi kitose šalyse, nepasiekė iš ligos patalo Krūminas, Rimydis, Vykintas, kuriuos išliko tradicinė mūsų rašytojų lemtis.

Bet senieji plunksnos veteranai: Vydūnas, Keturakis-Vilkutaitis, ir Mykolas Vaitkus, neatsižvelgdami į savo amžių, Augsburgan atskubėjo ir jaunuosius neboti kildyti paskatino. Mūsų tradicija nuo Martyno, nuo Catechismusa, — mūsų knygos istorija neįsivaizduojama už daugelio tautų — 400 metų sutirpimo, tarytum upė pavasarį, nešdama visokį sopulį ir skriaudą. Nė viena tauta pasaulyje netįsavyvo tokios sunkios kovos, tiek skausmo ir paniekimino už gimtąją kalbą rašytą žodį — ir šiandien rašytojas Lietuviškosios Knygos sukaktį minėjo ne tėvynėje, kur knygnešių išvaikščioti takeliai ir dvasinę laisvę vedė, bet ieškodamas prieglaudos svetur, tremtyje.

— Rašytojas lieka ištikimas tiesos žodžiui, — kiekvienas pritarė kun. dr. St. Ylos mintims pamaldų metu. Vėliau, susirinkus ir gražiai išpuošiai sale ir LRT D-jos pirmininkui St. Santvarui jautrių žodžių atidarius iškilmingą Knygos minėjimo posėdį, susikaupimo minutę pagerbti visi, kurie 400 metų bėgyje yra paaugoje gyvybės už lietuviškąjį spausdintąjį žodį.

Suvažiavimui diriguoti išrinktas prezidentas: Faustas Kirša (pirmin.), Jurgis Jankus ir Henrikas Radauskas. Suvažiavimo darbams užfiksuoti pakviesti Vladas Pročiūnaitis ir Paulius Jukus. Įdomią paskaitą apie lietuvių bendrinės kalbos raidą skaitė prof. Pr. Skardžius.

— 10.000 RM paskyrė LTB Švietimo Valdyba šių metų literatūrinėms premijoms, — deklaravo pirmasis sveikintojas LTB VK atstovas Pov. Gaucys. — Skiriamos dvi premijos (po 5000 RM): viena už geriausią romaną, antra — už dramos kūrinių. Suvažiavimo dalyviai, karštų ploiųmu padėkoję už tėvynėje klestėjusios tradicijos palaikymą, klausėsi tolimųjų sveikintojų (tik jau be premijų). O tu sveikintum — visa galybė: Vykd. Taryba, LRT, Liet. Žurnalistų Sąjunga, tremtyje einantieji laikraščiai, leidyklos, Tremties Dramos teatras, tremtinių organizacijos. Ypač jautrus sveikintimui buvo latvių (E. Skujenieks) ir ukrainiečių (Samčuk) rašytojai. Raštu sveikino draugis nariai, kurie šiuo metu yra atsidūrę už Vokietijos ribų: Amerikioje, Anglijoje, Prancūzijoje, emigrantų perėjimaisiose stovyklose.

Sąžinės apyskaita (darbo posėdžio metu) atliko valdyba (P. Andriūsis), išdėtininkas (B. Gražulis), rev. komisija (J. Mikuckis). „Tremties metų“ redakcija („Štai ir matote, ką padarėme“, tarė Bern. Brazdžionis, iškilęs tik garšai iš spaustuvės viena iš pirmųjų egzempliorių).

— Ak, ir gražiai rašė tas Donelaitis, — kalbėjo vakare klausytojai, susirinkę į medinį baraką, kur dramos aktorai: Hėnr. Kačinskis su nepaprastu įsijautimu interpretavo Me-

tus, Priekalbą (iš Catechismusa), Vyt. Alantą J. Leskaitis, kuriai pavesta susiristi su kitų meno ir kultūros sričių atstovais ir galutinai Kultūros Fondo idėją įgyvendinti. Čia pat, išrinkus komisiją, pradėjo plaukti pirmosios aukos: knygų leidykla „Patria“ paaugojo pirmąsias pajamas už „Tremties metus“, „Mūsų Kelias“ — 1000 RM, ir kt.

Skaudulų nemaža, ir reikia juos operuoti, — svarstant aktualius reikalus, pasisakytą už geresnį leidinių apipavidalinimą (ypač kovoti su nemokėsiškėmis iliustracijomis). Leidyklos kviečiamos „nesueiti į sąlytį su skorbūtais“ ir bendradarbiauti su Draugijos valdyba. Laikraščiai prašomi atkreipti dėmesį į literatūrinę dalį, kviesti redaktoriais rašytojus. Numatyta, jei sąlygos leis, ir kitais metais išleisti metraštį. Valdybai pasiūlyta imtis visų žygių, kad rašytojams būtų suteiktos galimybės geresnės sąlygos kūrybiniam darbui.

Be valdžios — kaip be galvos: išrinkti ir visi „vadovaujantieji tariai“: valdyba (St. Santvaras, P. Andriūsis, H. Radauskas, B. Brazdžionis, A. Nyka-Miliūnas), rev. komisija (L. Dovydenas, J. Šeštakauskis, J. Zukauskas) ir garbės teismai (M. Vaitkus, F. Kirša ir J. Augustaitis-Valčiūnaitis).

— Štai ir Kultūros Fondą turime, o tėvynėje vis nepajėgėme sukurti, — linksmai susuko Liudas Dovydenas, energingas fondo idėjos skatintojas ir kovotojas. Referavus tai, ką jam pavyko privatuos susirašinėjimo su Amerika keliu, patirti, ir iš tarto pasiūlius sudaryti fondą knygų eidimui remti, kilo karštos diskusijos, po kurių, pačiam idėjos skatintojui pasiūlius, nutarta steigti kultūros fondą plačiąja prasme. Šin suvažiavimas susirinkusieji rašytojai išrinko paruošiamąją komisiją (L. Dovydenas, V. Zemkalnis, St. Yla,

Versmėnų mišku klakumoje, lyg akis, juodavo nedidutis ežerėlis, Sernaakiu vadinamas. Maža kas apylinkėje jį težiņoj, rėtas kas jį aplankydavo, o dar rėtėnis draugelis pasiekdavo jo krantą, iš arti pasigrožė vandens lėlija, puošiančias ežerėlio paviršius. Lūnas, pokojomis linkanti ir lyg kuprunagario kupra čia prieškalyje, čia užpakalyje išsklynti virš vandens užaugusi vėlenos pluta, dažną gasdindavo birsti sūbuojančią žemę. Daug pasakojimų bylojo, kaip nė vienas įsimylėjusių jaunuolių, pasiryžusių nuskinti vandens lėliją savo mylimajai, nebegrįždavo į krantą ir amžiams dingdavo Sernaakio dugne.

Jei ne senas Versmėnų miškų eilulis Akniūnas, gal visi būtų pamiršę Sernaakio paslaptis ir gal jis nebebaugintų apylinkės gyventojų. Akniūnas savo atmintyje nešiojo visą Sernaakio praeitį. Savo tėvo ir senelio pasakojimus išlaikęs ir dar savo atsiminimų pridėjęs, Akniūnas sukdavo visą ežerėlio siaubą. Grybautojos bei uogautojos, jeigu kartais neapsidairiusios užklysdavo pas Sernaaki, padėdavo dvyliktai, staugi permesdavo per save didelį kryžių ir užmiršusios uogas bei grybus, skubėdavo nuo toliausia palikti Sernaaki, turtinga ypač brūkneimis ir spanguolėmis. Na, nepasiekdavo jam dangus ir kitokių miško gėrybių. Pasakojama, kad dienos dvyliktą ir naktimis Sernaakio gėlmės girdėti nugarindusiu šauksmai bei giesmės, rusų kazokų — kėksmai ir

Versmėnų kryžius

šauksmai „urā“, o kartais liūdna muzika arba varpų skambėjimas.

Per 1863 metų sukilimą Versmėnų miške, netoli Sernaakio, slapstėsi lietuvių sukilėlių būrys. Pakelė smuklininkas Aronas juos užrodęs kazokams. Šie, smuklėje prisigėrę, drastai įpuolė į mišką, pasiekė Sernaaki ir susirėmė su sukilėliais. Sukilėliai išsisklaidė tarp liūnų, ir juos įvyliodami kazokus. Rėtas kazokų išlindo gyvas iš liūnų; visi kiti žlūžė su savo žirgais ir panirę amžiams po vėleną. Ir nuo to laiko Sernaakis dar siaubingesnis pasidarė, žmonių valduotėje gimė naujos pasakos apie rėkujančias kazokų vėles.

Už puskiometrio nuo Sernaakio, miškų klakumoje, ypač uogautojos užtikdavo nedidelę aikštelę, turtingą avietynais. Aikštelės viduryje stūksojo neaukštas kauburėlis su palinkusiu ažuoliniu kryžiumi. Jį vietos žmonės vadindavo Metėžkapiu (1863 m. sukilimą vietos žmonės vadindavo „metėžu“, o sukilėlius „metėžnikais“). Senis Akniūnas mielai kiekvienam papasakodavo apie šį Metėžkapį; jis per didesnę šventes kasmet atnešdavo gėlių ir jomis papuošdavo šį kryžių. Akniūno pasakojimu, čia palaidoti prie Sernaakio žuvusieji keturi lietuvių sukilėliai. Tollau Akniūnas pasakodavo, kad šie žuvusieji jo tėvui prisipašnavę, jog Lietuva bus laisva, kai šalia jų atsigs nauji Lietuvos gynėjai. Ir po to sapno jo tėvas, o vėliau jis pats, kasmet šį kryžių gėlmės puošdavo. Akniūno žodžiais, šis kapas ramus, niekas jame nesivaldina. Tik

kartą vienų švenčių metu, jam besitartinant su gėlmis sužėdę gijos medžiai, sudejavo, ir jis staiga pamatė ant Metėžkapio didelę šviesą, kuri tuojau pat užgesus. Tą dieną jis su gėlmėmis nebeapsiekes Metėžkapio. Naktį jam prisipašnavęs baltas raitelis ir išbėręs jį už baimumą. Girdi, tai dangaus šviesa, buvusi nusileidusi ant žuvusiųjų kapų.

Pasimirė Akniūnas, ir nebebuvo kam toliau begavinti Versmėnų miškų legendos. Nepriklausomybės metai padėjo užmiršti tai, kas buvo senųjų sukurta vakarykštės verguės dienos. Laisvėje gimusiems jau buvo nebesuprantamos ir nebeidomios praeities vargų ir kovų legendos. Tik naujos audros, pradėjusios siaubti Lietuvos šali, vėl atgaivino senąsias legendas. Vėl prabilo į tautą senieji kapai, palinkę, pajudavę lietuviški kryžiai. Gimė nauji legendų skelbėjai Akniūnai.

Neperseniausiai viena versmėniškų čia ištremtyje, aplinkinių kelių pasiekė trumpas laiškas iš Tėvynės. Tarp keletos kitokių sakinių, vienas priminė senąją legendą.

— Mūsų ūkininkai Versmėnuose pastatė naują ažuolinį kryžių. Akniūnas pas mus tebėra gyvas...

Kultūrinės naujienos

— Prancūzų Akademija savo posėdžiui užsimeinėjusi vien literatūros premijų paskirstymu. Didžioji Gobert istorijos premija paskirta Andre Latreille už veikalą „Katalikų Bažnyčia ir prancūzų revoliucija“, Narcisse-Michaut premiją gavo Jean Allary už „Le Silence et les Tambours“.

— Prancūzų žurnalistų akademija šiu metų didžiąją premiją (vieno sidabrinio franko dydžio) už geriausią žurnalistinį kūrinių pasikyrė rašytojui Jean Paul Lacroix už romaną „Je suis un abolicque“ („Aš esu tas, kuris nežino, ko nori“).

— Erlangenio universitete įkurtas mokslinės filmos institutas pirmą kartą pirmąją po karo mokslinę filmą iš medicinos sritys.

— Rugpjūčio 1–31 d. d. Bayreutho operos teatras ruošia Mozarto kūrinį mėnesį. Programoje, be operų „Così fan tutte“ ir „Figaro vestuvių“, numatyti 5 Mozarto kūrinių koncertai.

— JT filmų skyrius paruošė pirmąją savo filmą „The Peoples Charter“ (Tautų charta). Filmoje parodomasi Jungtinių Tautų kūrimas nuo San Francisco konferencijos iki pirmo plenumo posėdžio Londone. JT filmų skyrius numato pagaminti dar 13 filmų.

— Dvylika jaunų danų mokslininkų, vadovaujamų senų Grenlandijos tyrinėtojų Elgel Knuth ir Evve Munk, išvyko tyrinėti šiaurinę Grenlandijos dalį Peary. Šią ekspediciją 1948 m. pradžioje pakeičia kita, iš 22 asmenų susidedanti ekspedicija, kuri Peary srityje pasiliks iki 1950 metų. Tai pirmoji ekspedicija, kuri numato žiemos šioje srityje.

— Žinoma norvegų rašytoja Sigrid Undset už nuopelnus norvegų literatūrai suteiktas Didysis šv. Olaf'o ordono kryžius.

— Garsiajam berniukų chorui „Péfit chanteurs à la Croix de Bois“, gastrolavusiame beveik visame pasaulyje, sukanka 40 metų jubilėjus. Choro vadovauja abatas Mons. Maillet.

— Andre Francois Poncet, buv. Prancūzijos pasiuntinys Berlyne, išleido ne tik diplomatinį, bet ir literatūrinį atžvilgiu idomius užrašus „Vienos ambasados Berlyne atsiminimai“.

— Freiburge atidaryta bažnytinė viduramžių „auksa meno“ paroda, į kurią iš Paryžiaus nacionalinės bibliotekos atgabenta garsi bažnytinio meno retenybė „Evangelii de Pousay“.

— UNESCO vadovaujama ekspertų komisija prancūzų kalbą siūlo įvesti „Jungtinių Europos tautų kalba“, o rusų — „Pirmąją tautų jungiančią kalbą Artimuosiuose Rytuose“. Anglų kalba dominuotų Lotynų Amerikoje, Indijoje, Indonezijoje, Kinijoje ir Japonijoje. Pasirūpimas išsistintetas tautos susipažinti.

Henriko Nagio poetinis kelias

Iki pasirodžius rotatorium išleistiems „Eilėraščiui“, Henrikas Nagys nebuvo per daug žinomas ir populiarus poezija besidomintiųjų tarpe. Tikslai kada jis buvo atžymėtas praeitų metų literatūros premija, skaitančioji visuomenė ėmė jį labiau domėtis. Tai tačiau nepadidino jo populiarumo: ir dabar jis paliko taip pat daug kam svetimas ir nesuprantamas. Nieko nepaprasto, nes Nagio poezijai yra charakteringas pakilimas virš patirtinės tikrovės ir gyvenimo (ne tikslai rašymas apie ...) savyje, savo susikurtoje tikrovėje. Ta prasme mūsų literatūroje jis yra visai naujas ir originalus. Aš tikiu, kad ateityje apie jo poeziją bus daugiau ir plačiau kalbama.

Jeigu tokia poezija pas mus yra vadinama modernia, tai kitose tautose, o ypač pas vokiečius ir prancūzus, tokia poezija jau nelaukoma modernia ir nauja, nes nuo R. M. Rilke, Stefan Georges, Arthur Rimbaud ir kt., atnešusių poezijos renesansą, iki šiol vokiečių ir prancūzų poezija perėjo daug kelių ir turėjo daug krizių.

„Lapkritio naktys“ telpa visi tie eilėraščiai, kurie jau buvo spausdinti literatūra besidomintiųjų dėmesiui atkreipusiuose „Eilėraščiuose“ ir dar daugiau, — beveik visi Nagio parašytieji eilėraščiai.

Visi jie yra sukurti maždaug per septynerius metus (1939–1946) ir visą tą laiką H. Nagys ėjo vienu keliu. Tretyje parašyti eilėraščiai kiek skiriasi nuo rašytųjų Lietuvoje, bet tik temos, o ne poetinio žvilgsnio prasme. Taip pat tektų pripažinti, kad Lietuvoje rašyti eilėraščiai yra aiškesni ir charakteringesni, iš jų mes galime geriau suprasti poetą, jo kryptį ir uždavinius, negu iš tretyje rašytųjų, kur bendra nelaimė aptemdė tą žvaigždę, į kurią poetas visą laiką ėjo.

I. Sunku būtų aiškiai pasakyti, kurioje mokykloje susiformavo H. Nagio poetinis kelias. Pirmasis, kuris atidengė poetui jo kūrybinį pasaulį, buvo lenkų kilmės vokiečių poetas R. M. Rilke. Tačiau klystų tas, kuris sakytų, kad Nagio poezija yra Rilke's sekimas. R. M. Rilke tik pakėlė uždangą nuo to, ką poetas, pats nežinodamas, jau ilgą laiką buvo nešiojęs savyje. Taip pat labai klaidinga nuomonė, kurią man teko daug kur girdėti, kad taip kaip A. Nyka-Niliūnas susiformavo prancūziško mokykloje, taip Nagys — vokiškoje. Paminėsiu čia tik kelis ryškesnius faktorius, kurie turėjo įtakos besiformuojant Nagio kūrybiniam veidui ir yra pastebimi jo poezijoje.

1) Vokietijoje išsiplėtusi egzistencialinė filosofija, Heideggerio ir Nietzsche idėjos, viršžmogio ir metafizinės problemos buvo tai, ką Nagys pasisavino iš vokiškosios mokyklos. Čia jo poezija yra sunki, čia jis mažiau kreipia dėmesio į formą ir valdų parinkimą, kad tie dalykai

neužtemdytų idėjos. Čia jis išskiria save iš minios, kurią laiko esant mažesnę už save.

Dabar aš didelis. Ir jų šitų žmonių namai po mano šakomis tokie maži ir baikštūs: tie prisidengę pūvančiais pilkais stogais drumstom langų akim nedrįsta į mane pažvelgti. O aš išaugau lig dangaus. (Didelis medis prie turgaus aikštės, 29 psl.)

Poetas palieka tą minią žemiau savęs tam, kad vienas galėtų surasti savyje Dievą:

Nieko neduok mums ... Prakeik. Bet atverk, atverk nors vienam akis, nors vienam iš mūsų pasakyk: ar esi? Jei ne — tai ko ieškome mes? (Naktis, 26 psl.)

Jis ieško Dievo savyje — tam tik jis ir pasilieka vienas, savanoriškai įeina į tą nepabaigiamą naktį, kad ten galėtų atsakyti į esminį prasmės klausimą, surasti tikrąjį ir galingiausią Dievą ir jį atnešti tada žemyn, toms laukiančioms minioms. Tuose eilėraščiuose aiškiai jaučiamas Nietzsche idėjos.

Nuėjus tuo keliu, savanoriškai apsiėmus save ta metafizine naktimi, kuri supa beveik visus pirmųjų dviejų skyrių (Naktų vienatvėje ir Kovos brolių) eilėraščių, poetas išgyvena pačias skaudžiausias valandas. Tuose eilėraščiuose (Aklasis, Nerimo valandos, Pranašas, Broliu!) yra gal būt daugiausia kančios. Čia matome tragišką žmogų, kuris atsisakė žemės, bet nepasiekė dangaus.

Vietomis, nors ir ne visi ryškiai, yra jaučiamas poetų pasigėrėjimas, nusistebėjimas savimi. Tai keli blogesni eilėraščiai.

2) Prancūzų ir skandinavų impresionizmas (Knut Hamsun, H. A. Fournier, Sally Salminen) veikė poetą visai priešingai. Jis paskatino Nagį pamilti saulę, žemę ir žmones ir tikrojo ir galingiausio Dievo ieškoti mažiausiose dalykuose. Ta minia, kurią poetas buvo palikęs, kaip nevertą dėmesio, dabar ima atkreipti jo žvilgsnį. Tame paprastume jis jau įmato kažką, kas gali padėti išspręsti jo metafizinę misiją. Ir taip, kaip stipriai vienuose eilėraščiuose jis niekina tą prastą minią, taip kituose jis ima pamilti žmones (Kumelio vaikas, Pavargęs fabriko darbininkas, Žemę praradęs žemdirbys, Sužeistas kareivis ir kt.). Čia jau mažiau tragikos, kaip pirmuosiuose eilėraščiuose. Jei pirmuose daugiau neapykantos, tai čia randame daugiau meilės žmogui, atskiram medžiui ir žiedui.

... kaip beviltiškai aidės pavargęs ir nykus šauksmas. Vidury nakties ji tave į lygumas klatoj ir žaisti kvies ... (Didžiojo Molno rauda, 55 psl.)

3) Kossu-Aleksandriškio poezija, lietuviška gamta, jos paprastumas ir grožis yra trečiasis faktorius, kuris veda poetą tuo keliu, kurį jam yra parengę didieji impresionistai. „Mano žemės“ skyrius yra lyg viena odė lietuviškajai gamtai, prastam, bet kartu ir ypatingam, slepiamam savyje kažką brangaus lietuviui lietuviškas ruduo, —

Kaip mažytiai kraujo lašai jūsų vaisiai puola į purvą su lietaus srovėmis kartu ...

O jūs stovite vienišos čia prie gatvelės, ir skurdžiai svyruojate spalio lietuvi. (Sermukšnės, 64 psl.)

kuris yra toks nykus ir paprastas, bet slepia savyje kažką mistiško ir didelio, lyg paslėptą Dievo ranką. Ir visuose tuose valdžiuose Nagys meistriškai pagauja charakteringiausias valdžius, įvilkdamas juos į tinkamą formą. Tuose eilėraščiuose forma lengva ir skambi ir daugiausia apdirbta. Čia jam nereikia ryškinti idėjos, dėl jos visa ką aukojant ir pirštu rodant, nes ji iškyla iš valdo, nors vietomis ir to neišvengiamai. Tada atsiranda patosas, tuščiažodžiavimas ir valdų perkrovimas.

Tiek, kiek iš vienos pusės poetas sunkus ir turinys ir forma, kiek tragiškas ir prieinąs kelią galą, neradamas vilties, toje nesibaigiančioje naktys, kiek viską suveda į save, nenorėdamas nieko matyti, kas stovi šalia jo ir tardamas, kad tai stovi žemiau jo, — tiek iš antros pusės, jis turi lengvą išdirbtą formą, yra šviesesnis, turi vilties ir gyvenimo noro, mato save ne virš pasaulio ir esamosios aplinkos, bet joje, kaip neatskiriama jos dalį ir tą aplinką myli, ją grožisi ir randa joje prasmę. Tai „Lapkritio naktys“.

II. „Išsivajotųjų lygumų“ tema beveik visur sudaro pasilgimas tėvynės, skaumas jos netekus ir svajonės apie ją. Jau ankščiau minėjau, kad čia Nagys nėra toks charakteringas, kaip pirmoje savo knygoje.

Atsiūsta paminėti

Benys Rutkūnas, Sparnus man meta paukštės. Ketvirta lyrikos knyga. „Pulsas plaka“ pataisytoji laida. Viršeliai ir iliustracijos dail. K. Zilinskio. Išleido „Atžalynas“, 1947 m. 158 pusl. Kaina 6 RM.

Maldeikis-Maceina, Lyčių problema. Sv. Sosto Delegatūros Lietuvos lietuvių Nr. 3. Kirchheim-Teck, 1947 m. 32 psl. Tiražas 2000 egz. Kaina 2,50 RM.

Pranas Naujokaitis, Lietuvių literatūra. Trumpas lietuvių literatūros istorijos kursas gimnazijai. Rankraščio teisėmis išleido Augustdorfo gimnazija. Rotatoriumi. 246 psl. Kaina nepažymėta.

V. Daugirdaitė Sruogienė, Lietuvos istorija. Vadovėlis gimnazijoms. Perspausdinta iš 1935 m. Sakalo

Tėvynės netekimas užstojo jam tą žvaigždę, į kurią jis visą laiką ėjo, o iš svetimos žemės jis mato ją jau nebe taip aiškiai. Šiame skyriuje matomas jau nuovargis, vilties praradimas, nors poetas vis dar stengiasi gyventi savo susikurtame svajonių pasaulyje. Čia tik svetimoje šalyje jis negali pastebėti to grožio ir prasmės gamtoje ir šalia esančiuose dalykuose, kaip jis tai sugebėjo Lietuvoje, ir jo svajonių pasaulis niekur neranda realaus pagrindo. Nuvargęs jis džiaugiasi užsimiršimo, nebūties valandėle:

Tu nieko nesakai ... Už mano lango ir mano širdyje naktis ... Palaiminta naktis. (Naktis, 90 psl.)

Ir tame svetimame krašte ... kur žmogaus paklydusi būtis ... tik ieško ... kelių savoms mintims — juodiems laivams išplaukti į šviesą, — keliu — kuriu nėra ... (Giesmės naktiai, 86 psl.)

Ir vietomis puola į desperaciją. Forma čia daugiausia laisva ir sunki, dažnai neišbaigta, nors yra ir išimčių (Laiskai mano draugams tėvynėje, Namai).

Galima drąsiai tvirtinti, kad lietuvių poezijoje Nagys pradeda visai naują kelią. Vengiant daug žodžių, galima pasakyti, kad vienas iš ryškiausių jo bruožų yra tai, kad jis neatskiriama yra susijęs savyje poetą ir žmogų. Nagio poezija ir Nagio gyvenimas yra du sinoniminiai išsireikimai. Atsiminę vieną pasaulinio poeto posakį, kad poezija yra tam tikras gyvenimo būdas, neapsiriksime tvirtindami, kad poezija yra Nagio gyvenimo būdas.

Sunku būtų pranašauti apie jo ateitį. Ar tremties gyvenimas palaus, ar sustiprins ir užgrūdins jį jo kelyje į savo žvaigždę, ar gal būt, atvers jam naujus poetinius horizontus ir parodys naują žvaigždę, — tai niekas negali atsakyti. Bet ir ligiolinė jo kūryba jau turi aiškų, savitą veidą. Medardas Bavarskas

b-vės leidinio. 192 psl. Leidėjas, išleidimo vieta ir kaina nepažymėta. Lord Baden-Powell of Gilwell, Skautų vadovai. Skautų lavinimo teorijos vadovėlis. Vertė sktn. Ona Saulaitienė ir A. Landsbergis. Redagavo ir Baden Powellio biografiją parašė vyr. sktn. Stasys Jakšas. Išleido LTB leidykla „Aistia“, Kassel-Mattenberg, 1947 m. 74 pusl. Kaina nepažymėta.

Skautija, LSS vadovų ir vadovių laikraštis. Redaguoja: Antanas Saulaitis. Nr. 1. 1947 m. birželio mėn. 52 rot. spausdinti pusl.

Skaitybė mergaitėms. III dalis: vyresniosios skautes. Paruošė psktn. Ona Saulaitienė. II laida. Augsburg, 1946 m. 94 rot. spausdinti mažo formato pusl.

Vincas Ramonas

Grūštas

IS SPAUSDINAMO ROMANO „KRYŽIAI“

Šiandien vežė rugius, bet Grūštas buvo susižeidęs pirštus ir negalėjo padėti. Jis vaikštinėjo po sodą, bet be darbo negalėjo išeiti. Pasiėmęs mažą piukelį, jis dairėsi į medžius. Jei dar rasdavo nudžiūvusią šakutę, kurios pavasarį buvo nepastebėjęs, tuoj nupiaudavo ir paduodavo Praniukui, kad nuneštų į vieną krūvą. Praniukas paklusniai nešiojo ir visą laiką plepėjo. Šitą vaiką jis pasiėmė iš prieglaudos, nes tik vienos dukters namuose per vaiką, o žmona jau seniai mirus. Šį vaiką jis dabar augino ir auklėjo. Vis viena artima dūša daugiau.

— Kam jūs jas piaunat, tėveli, šitas šakutes?

— Už tai, kad nudžiūvė. Ir šventam Rašte parašyta, vaikel, kad medis, kuris neveda vaisiaus, bus iškirstas ir įmestas į ugnį.

— Šventam Rašte? Tai ta knyga, kur jūs vakarais poteriaujat?

— Ta.

— O pasakų ten nėra?

— Ne.

— O kur pasakos?

— Kitoj knygoj.

— Kal aš užaugsiu ir turėsiu daug pinigų, tai nueisiu į miestą, tai kad nusipirksi tuokią knygą ... Tai kad skaitau, kad skaitau, kaip Elzute. O kitiem neduosiu.

— Negerai, vaikel, taip ... Visada, jei ką turi, tai duok ir kitam.

— Jum aš duosiu ir Elziutei, o Jonui — ne.

— O kodėl Jonui neduos?

— O kam jis man dūmų į nosį pripūtė? Ve, koks vabalas užsitūpė ant rankos. Palauk, aš tau ...

— Nemušk jo, jis pats nulėks. Jis nekanda. Tu jam padainuok. „Barbora, barbora, palėk, palėk. Tavo namai dega, vaikai verkia.“ Matysi, kaip palėks.

— Barbora, barbora ... — kartojo vaikas.

Vabalas parėplinėjo vaiko ranka, stabtelėjo ir pakrutino ūsiukus. Pakėlęs viršutinius sparniukus, išskėtė plonyčius apatinius ir nulėkė.

— Jis supranta, jis supranta, tėveli — džiaugėsi vaikas. — Tai šitas vabalas — barbora?

— Ne, ne barbora, bet dainuot gal visiems vabalam tą pačią dainą. Barbora kitokia. Aš tau kada padainuosiu.

— O kodėl negalima mušti?

— Todėl, vaikel, kad vabalas trgi Dievo sutvertas, kaip ir mes. Ką pasakytų Šventas Pranciškus, tavo patronas? Juk aš tau pasakojau apie šventą Pranciškų.

— O jis dabar mato?

— Jis dabar dangų, vaikel, ir mato mudu abudu. Piaunam mudu sausas šakutes, o jis žiūri ir šypsoi. Vabalas nulėkė, o jis mato ir šypsoi. Jis buvo labai geras, visus mylėjo

— ir žmones, ir paukščius, ir vabalus. Net su žolele mokykloje kalbėti ir su saule. O paukščiai atlekdavo pas jį, tūpdavo jam ant pečių, ant rankų.

— O Elziute šventa?

— Kodėl, vaikel, kodėl tu taip klausai?

— O kad karveliai atlektų ir atsituptų jai ant peties.

— Už tai, kad ji juos lesina. Gyvuls irgi pažįsta, kas ji myli, o kas ne, — pasakojo Grūštas toliau, daugiau sau, ne kaip vaikui.

— Gyvuli skriaus — pats sau pikta darysi. Gyvuliui irgi skauda, jei ji muša. O kiek žmonių yra piktusių už gyvulį, bet Dievas atsisų jiems bausmę, kaip malonę, ir jie pasitaisys.

Praniukas dabar tylėjo. Jis pastebėjo voratinklį trobos gale.

— Kažin, kodėl vorai neturi sparnų?

Grūštas nieko neatsakė. Jis buvo susimastęs.

— O tuos tinklus jie patys padaro?

— Patys, kas gi jiems darys. O kas taip mokės plonai suverpt. Nė fabrikas taip nepadarys, nė geriausia verpėja. Matai, kaip Dievas juos išmoko. O tu dabar klausyk. Ve, jau pavakare, o voras iš plyšio išlindęs po voratinklį vaikštinėja. Tai neužmiršk, kad rytoj bus graži diena.

Vaikas ilgai žiūrėjo į voratinklį. Sodo pakrašty smarkiau sušlamėjo vyšnių lapai. Pūstelėjo smarkešnis vėjas.

Grūštas astigrezė — vakarų dangus buvo juodas. Lyg juodi dūmai sukosi ten. Jie plėtėsi, kilo vis aukštesn. Jau siekė kaimynų sodo medžių viršūnes. Saulė pasislėpė. Pievos pasidarė tamsiai žalios, vanduo kiemo tvėnkiny tamsiai mėlynas.

Grūštas piukliuką padėjo ant suolo ir įėjo į kiemą.

— O aš jum, tėveli, pasakysiu, aš katės daugiau už uodegos netraukysiu, ir šventas Pranciškus nematys. Senis nieko vaikui neatsakė.

Staiga smarkiai suligavo beržų viršūnės. Keliu lėkė dulkų juosta. Kieme sukdamiesi pakilo į viršų šiaudai, o sodo medžiai pradėjo ošti ir blaškytis. Šakos daužėsi, krito obuoliai, o keli žali lapai, sukdamiesi ore, nulėkė į laukus.

Senis nuėjo į galą kiuno ir žvilgtelėjo į laukus. Vežimą jau baigia krauti. Jau tik desėtkas mandelių pasiliko.

Grįždamas į kiemą, Grūštas vos neužistojo ant žvirbliuko. Aštrus cypėjimas sutvinkėjo Grūšto ausyse ir smilkiniuose.

Žvirbliukas spyrėsi kojytėmis, kiuvu už žolės, virto ant šono ir vėl yresi padaiguotais sparniukais.

Grūštas žvilgtelėjo aukštyn. Pastogė, tarp lotų ir išsikisio balkio, buvo didelis lizdas. Rodos, kad ten kas užmetė seną nušutusią kepurę.

Grūštas įėjo į kiuną. Baigė mesti vežimą.

— Jonai, lipk nuo prunto, pasimk kopėčias ir atsinešk į galą kiuno. Netrukus bernas atvilko kopėčias. Atėjo ir Petras, talkininkas.

— Kas čia bus? — paklausė jis susidomėjęs.

— Ve, kas bus, — parodė Grūštas žvirbliuką. — Vargšas mažytis išpuolė iš lizdo.

— Tai ką? — nustebė bernas.

— Įkelsim. Ana, katė slankioja ... Arba tuoj duos lietaus, ir po jo.

— Tur būt, per mažai žvirblių turit? — linksmai nusijuokė Petras.

— Galėtumėt pas mus pirkti kokią kapa.

— Kopėčios per trumpos, — apsidžiaugė bernas.

— Atsinešk ir tas trumpesnes. Ir porą lotgalių pasimk. Sukalsim.

— Lietus ant nosies, laukuose dar vežimas rugių, o mes apie žvirblį šokinėjam, — pyko bernas. — Rėktį į sieną, ir viskas. Ar maža toks rūpūziukas kanapių sules?

— Kal les, tai reiks neduoti. Tam ir galvą tuftim, kad mus žvirbliai nesulestų, o tokį mažytį muši — pats sau pikta darysi. Dievo įsiai.

— Ir katės, — nepasidavė Jonas. Atsineš dar vienas kopėčias, atsinešė lotgalių, bėgo ieškot vinių ir plaktuko.

— Ką jūs ten dirbat? Ež radot? — paklausė antras bernas, su pilnu vežimu įvažiuos pro vartus. — Vežimą išvažiuokit iš grendymo. Tuoj iis.

Ažuolo viršūnė jaužėsi žvirbliui. Iš azuolo lėkė ant kraigo, stiepesi, trepėjo ir čirškė net užspringdami.

Nusileidęs kopėčiom, Jonas į žolę nusileisusė ranką.

Vėjas lyg aptilo. Kiuno stogas sutratėjo. Rodos, kad tenai kas žinių užbėrė. Lyg pavilgytu krapytu tėske visiems į veidus. Įtraukė kaklus, visi spruko į kiuną.

Kieme lietus net rūko.

— Brangus žvirblis, — šaipėsi Jonas. — Vežimą rugių atsieina. Galėjęt tą žvirbliuką kur padėti, iki parvažiuosim su paskutiniu vežimu.

— Teisybė, o aš pirma nė nepagalvojau, — atsakė senis ir šypsodamasis žvilgtelėjo į žvirbliu lizdą. — Tegų jau sau ... Bet dabar jis ten tupl ... šilta jam ... ir neužyla jo.

Lietuvės skautės Šveicarijoje

Vienam kalnuotame Šveicarijos kampelyje, Adelbodene, stovi gražūs namai. Pro atdarus namų langus skamba įvairiausiomis kalbomis dainuojamos liaudies dainos, o kieme mirguliuoja įvairiaspalviai moterų tautiniai drabužiai. Visame name gyvena tik vienos moterys. Bet čia ne vienuolynas. Tai tarptautinės skautų organizacijos poilsio namai.

Šią vasarą čia tarptautiniame skautų name lankėsi ir dvi Lietuvos skautėlių atstovės, kur praleido kelio-liką dieną.

Ar Lietuvos skautėms nedarė kliūčių tuose skautėlių namuose, pagyventi? Ar nebuvo jokio skirtumo tarp laisvų šalių skautėlių ir skautėlių tremtinių? — paklausiu vieną mūsų atstovę.

Niekas jokių kliūčių nedarė mums tuose skautėlių namuose pagyventi. Mes jautėmės lygiateisės su visų kraštų skautėmis. Skautų organizacija nepolitinė, ji politika nesidomi, todėl ir apie mūsų vargus ne visų kraštų skautės vienodai žino. Tik kai mes papasakojom mūsų krašto kančias ir sunkius tremtinių vargus, susilaukėme daug šiltos užuojautos. Mus, Lietuvos skautėlių atstoves, labai šiltai priėmė, davė visą išlaikymą ir apgyvendino išimtinis pagarbos skirtiems asmenims kambariuose. Jautėmės kaip iškilmingi garbės svečiai. Seniai Lietuvos skautės tuose namuose besilankė.

Ar jūsų viešnagės metu tuose namuose buvo daugelio kraštų skautėlių?

Trylikos kraštų skautės tuo gyvena tame pačiame name. Tuo metu vyko tam tikri skautiški kursai. Dailinomis įspūdišiais, pergyvenimais, visos pasirodė su savo kraštų liaudies dainomis.

Ar nebuvo skautėlių iš tų kraštų, kurie yra už taip vadinamos „geležinės uždangos“?

Sovietų užimtoje Europos dalyje daugelyje kraštų skautų jau nebėra. Ten skautus pakeitė konjauzimas ir pionieriai. Skautai tebeveikia tik Suomijoje ir Čekoslovakijoje. Tuo metu kaip tik buvo ir Suomijos ir Čekoslovakijos skautėlių atstovės. Suomų atstovės laikėsi labai tyliai. Jų veiduose spindėjo jų šalies nelaimė ir žmonių skausmas. Bet jos tylėjo ir nesiskundė. Dažnai jų akyse sublizgėdavo ašaros. Jos gerai suprato mus, mes suprato jas.

O kaip pasirodė Čekoslovakijos skautės?

Iš Čekoslovakijos buvo tik viena skautė, jau dabartinio režimo auklėtinė. Kai visos skautės dainavom savo liaudies dainas, čekoslovakė skautė padainavo ne savo krašto dainą, bet kažkokią jugoslavų kalniečių dainušką. Kai kitos skautės nuste- busios paklausė, kodėl ji nepasirodė su savo krašto daina, ji išdžiūžiai atsakė, kad tokias dainas dabar dainuoja visa Čekoslovakija. Kitos skautės teiravosi apie žinomas Čekoslovakijos skautėlių veikėjas, gražiai pasireiškusias prieškariniu metu, bet ji atsakė apie jas nieko nežinanti. Dabar Čekoslovakijos skautėlių vadovybėje esančios visai kitos moterys.

Čekoslovakijos skautė toliau visas skautes dar labiau nustebino, kai ji

pradėjo kritikuoti skautų šūkį — Dievui, Tėvynei, Artimui. Ji pareiškė, prie ko čia Dievo ir Tėvynės vardai. Ji suprantanti tik artimą. Dievo buvimas esąs neįrodytas, tėvynė esąs visos pasaulis. Kitais metais, kai įvyks pasaulinis skautų suvažiavimas, Čekoslovakijos skautai pasiūlysią skautų šūkį pakeisti ta prasme, kad iš jo būtų išmesti Dievo ir Tėvynės vardai.

Ar naudingas buvo mūsų skautėlių pasirodymas tuose skautėlių namuose?

Propagandiniu atžvilgiu labai naudingas. Daugelio kraštų skautės supažindinome su mūsų krašto nelaimėmis, mūsų krašto žmonių vargais ir sunkiu lietuvių tremtinių gyvenimu.

Mokytojų — lituanistų konferencija

Liepos mėn. 10—11 d. d. Würzburgo stovykloje vyko tarnybinė mūsų tremties viduriniųjų mokyklų lietuvių kalbos mokytojų konferencija. Konferencijoje dalyvavo apie 40 mokytojų, daugiausia iš amerikiečių zonų, ir aptarta visa elė aktualiausių metodinių ir praktinių dalykų. Pedagogų praktikų buvo paruošti šie pranešimai: 1. Gramatikos dėstymas gimnazijoje; 2. Lietuvių literatūros programos išėjimas tremties sąlygomis; 3. Stilistikos ir poetikos mokymas; 4. Mokinių skaitlybos tvarkymas ir 5. Rašomieji darbai. Kiekvieną pranešimą sekė išsamios diskusijos, kurių išdavoje prieita praktiškų išvadų ar nusistatymo. Galiausiai iškilusios konferencijos organizatoriaus — insp. P. Barzduko pranešimas — pastabos apie mokyklų lankymą. Pranešėjas sukėlė ypatingą susirūpinimą konferencijos dalyviuose keliais liūdningais faktais. Tūlos (aciū Dievui, labai retos) mokyklos ima užsikrėsti savo aplinkos gyvenotojų nusiteikimu, esą, lietuvių kalba esanti mums nebesvarbi, ir išdavoje tose mokyklose liuanistinių dalykų lygis nebeišlaikomas reikiamoje aukštojo. Sis nusiteikimas visų konferencijos dalyvių vienu balsu nupeiktas. Juo didesniu entuziazmu priartarė Svetimo Valdybos pirmininko deklaracijai, esą liuanistiniais dalykai yra mūsų tremties mokyklos pagrindiniai ir charakteringiausi dalykai. Šiuo atveju liuanistams mokytojams privalo talkinti pavyzdine bendrine kalba kiti mokytojai, o taip pat ir spauda.

Daugelis praktinių reikalų sufor-

muluota į tam tikras rezolucijas, skirtas Svetimo Valdybos, kitų dalykų mokytojų ar visuomenės dėmesiiui.

Reikia pabrėžti, kad ši konferencija yra pirmoji dalykų dėstytojų tremtyje. Jų numatoma ir daugiau, kitų dalykų dėstytojams. Mūsų tremties mokyklų sąlygose jos ypatingai svarbios ir naudingos tai pačiai mokyklai.

Atskirai šia proga svarstytas ir vadovėlių bei lektūros klausimas. Jei pr. mokykla jau beveik visai aprūpinta vadovėliais, tai toli gražu taip nėra su vidur. mokyklomis. Dar blogiau yra su lektūra. Visoje Vokietijoje turima vos viena apyptinė biblioteka. Ja dalinasi visos Vokietijos vidurinės mokyklos, tačiau labai sunkiai tepavyksta mokiniams perskaityti bent reikalingiausius kūrinius. Mūsų leidėjai, dėja, šiuo atveju mokyklą mažai teparemia, daugiau eksperimentuodami su originalios jaunų rašytojų kūrybos leidimu. Specialistų sudarytas sąrašas reikalingiausių lietuvių klasikų bei vadovėlių, ir daromi žygiai toms knygoms pirmiausia išleisti. Mūsų leidėjai, talkindami čia Svetimui Valdybai, ir tremties mokyklai ir visai bendruomenei tikrai daug pasitar-nauti.

Kiek pasisakyta ir dėl mūsų rašybos. Niekas nedvejė, kad rašybos reforma yra reikalinga, tačiau nemanoma dabar esant tiksliu reformą praversti. Konferencijoje paaiškėjo, kad mūsų kalbininkų rengiamas rašybos vadovėlis numato kai kurių pakeltimų rašyboje (į vietoj ligšio-

mu. Iš visur susilaukėme užuojautos. Visos pasižadėjo kiek galėdamos dirbti, kad mūsų kraštas atgautų išplėstą nepriklausomybę. Ypač mus šiltai užjautė, suprato ir visokiausią paramą pažadėjo Airijos skautės.

Kokios šiaip dabar nuotaikos Šveicarijoje?

Šveicarijoje visko pilna. Krautuvės perpildytos prekėmis. Gyvenimas puikus. Bet šveicarai gyvena nerimo dienas. Tas nerimas vis didėja ir didėja. Per abu pasaulinius karus šveicarai išsilaikė į jį neišvėję, nors karas siautė jų pašonėje. Dabar šveicarai visuotiniškai įsitikinę, kad trečiasis pasaulinis karas nepašlenks ir Šveicarijos.

St. Devenis

LTB Vyr. Kom. sveikino gen. Clay

JAV Nepriklausomybės šventėje LTB VK gen. Clay pasiuntė tokio turinio sveikinimą: „Liepos 4 d. yra JAV laisvės šventė. Lietuviai tremtiniai Vokietijoje, didžiai vertindami JAV tautos kovą prieš 171 metus dėl savo laisvės, o lygiai 1914—1918 m. kovas dėl Europos tautų laisvės, sveikina Tamstą, Pone Generole, ir per Tamstą visą JAV garbingą kariuomenę, vyriausybę ir tautą, švenčiančią laisvės dieną.“

Mes džiaugiamės drauge su Jumis visais ir linkime, kad JAV vedamoji kova dėl pasaulio tautų, dėl žmogaus ir dėl valstybės laisvės būtų apvalniukuota dilingais ir galutiniais laimėjimais.“

Oficialus LTB VK atstovų vizitas Vyr. IRO direktoriui JAV zonoje

Liepos 10 d. LTB VK atstovai pristatė vyriausiajam IRO direktoriui JAV zonal Heidelberge.

LTB Svetimo Valdyba paskyrė literatūros premijas

Lietuvių Tremtinių Rašytojų Sąjungos suvažiavimo proga LTB Sv. Valdyba paskyrė dvi premijas po 5000 RM, už naujai parašytus geriausios romaną ir dramą. Premijavimo sąlygos bus aptartos su LTR S-gos Valdyba.

Susilorganizavo Lietuviai tremtiniai kooperatininkai

LTB VK įregistravo Lietuvius Tremtinių Kooperatininkų Sąjungos įstatus. Kartu įregistruoti ir tarptautinės studentų — SELT organizacijos įstatai.

Belgija neįsileis ryšininkų, kol nebus užpildytas kontingentas

Kompetentingos Belgijos valdžios įstaigos buvo žadėjusios įsileisti tam tikrą skaičių ryšininkų santykiams tarp ten dirbančiųjų DP ir belgų įstaigų palaikyti. Dabar pranešama, kad ryšininkai nebus įsileisti tol, kol nebus užpildytas numatytas 20.000 DP darbininkų kontingentas.

Zinia apie 120.000 DP išsileidimą į Kanadą netikra

Ryšium su tremties spaudoje pasirodžiusia žinia, esą Kanada ruošiasi priimti 120.000 DP, Čikagos konsulas P. Daudzvardis kreipėsi tuo reikalu atsilaukdamas į Lietuvos garbės konsulą Kanadoje, iš kurio gavo tokį atsakymą: „Jūs 1947 m. gegužės m. 29 d. laiška tenka pažymėti, jog tvirtinimas, kad Kanados parlamentas yra sutikęs įsileisti į Kanadą 120.000 pabėgėlių iš Vokietijos, yra visiškai netikras ir be jokio pagrindo.“

Si žinia buvo paskleista tarp lietuvių Amerikoje ir Europoje ir privedė prie žymesnių nesupratimų. Tai rodo visiškai nesupratimą Kanados imigracinių taisyklių ir procedūros. Kaip ten bebūtų, Kanados vyriausybė atėity gali imtis žygių dėl didelio masto imigracijos, tačiau iki šiol iš tikrųjų nieko nėra daryta, kas atitiktų laikraščių pranešimus. Taigi, minėtas tvirtinimas prieštarauja tikrovėi.“

World Student Relief ruošiasi padėti DP studentams

Liepos 6 d. studentai ateitininkai gavo Krikščionių Studentų Sąjungos iš Zenevos laišką, kurį pasirašiusis B. Hoffman dėkoja už gražų prileimimą jam viešint pas lietuvių studentus tremtinius ir praneša, kad aptartais klausimais yra pateikta pilnutinė informacija Pasaulinei Studentų Pagalbai (World Student Relief). Du WSR atstovai, kaip pranešama laiške, artimiausiu laiku lankysis Heidelbergėje patikrinti DP studentų padėti vietoje, kad galėtų išplėsti pagalbos akciją. Nors sunku būsia suteikti pakankamą pagalbą, tačiau viskas būsia padaryta DP studentams padėti.

Hanau „Atžalynas“ ruošiasi pastatyti naują veikalą

Po eilės pasisekusių gastrolių, „Atžalynas“ pradėjo repetuoti A. Gehri 9 pav. pjesę „Seštame Aukšte“. Tai margojo Paryžiaus gyvenimo epizodas. Režisuoja akt. Vyt. Valiukas, dekoruoja dail. K. Jezerskas. Premjera įvyks Hanau Lietuvių Stovykloje rugpjūčio mėnesio pradžioje. Po premjeros numatomos ilgesnės gastrolių su S. Santvaro „Zvejais“ ir naujaja A. Gehri pjesė.

Iškryninguoties žinotina

LTB VK atstovai USFETe gavo patikrinimą, kad iškryninguotieji nebus šalinami iš stovyklų, kol jų skundai nebus galutinai išspręsti. Tie, kurių skundai yra nusimėti, kurie nėra gavę atsakymų, ar iš viso skundų nėra padavę, turi tuojau būtinai pateikti skundus į tuos pačius P.C. IRO areus ir teamus, kur jie priklausė prieš iškryningavimą.

Paskutinės Trečiojo Reicho dienos

I PADĖTIES APTARIMAI REICHO KANCELARIJOJE

„Didžiamame“ darbo kambaryje

1945 m. vasario pradžią. Zvarbus vėjas švilpauja tuščioje Vilhelmo aikštėje. Kur tik akis užmato — vien išdegusių sienų likučiai, tuščios langų skylės, už kurių tęsiasi griuvėsių laukai. Iš žavių baroko stiliaus rūmų, senosios Reicho kanceliarijos — Vilhelmo laikų simbolio — beliko tik smarkiai sužalota fasadinė siena. Kadai buvusios gėlių lysvės apstėtos griuvėsiais. Voso gatvė, nuo Vilhelmo aikštės iki Hermann Goringo gatvės, tęsiasi naujosios „Führerio kanceliarijos“ fasadas su kampuotu balkonu, iš kurio Hitleris kadaise priminėdavo triukšmingas Berlyno gyventojų džiaugsmo manifestacijas. Berlyno sargybu bataliono karšiviai, parinkti jauni, aukšto ūgio vyrai, kurių jau seniai nebesimato kitų Vokietijos miestų gatvėse, čia dar bestovai ant medinių paaukštinių ir gerbia šautuvu praeinančius karininkus. Sunkūs geležiniai dangčiai, kurie orinių puolimų metu uždaro įėjimus į bunkerius, dabar pusiau atidaryti. Pastaraisiais metais kas naktį šimtai Berlyno vaikų su motinomis čia „svečiuodavosi pas Führerį“, ieškodami apsaugos nuo bombų. Pats Hitleris jau kuris laikas iš kanceliarijos buvo pasitraukęs į požeminį bunkerį miesto šalia.

Aš pirmą kartą buvau paimtas į taip vadinamą „Führerlager“ — vieną iš kasdien vykstančių visų trijų Wehrmachto dalių — sausumos kariuomenės, aviacijos ir laivyno — grynai karinio pobūdžio, pasitarimų pas Hitlerį. Šiose konferencijose buvo aptariami įvykiai ir daromi sprendimai, liečiantieji kovos vedimą sausumoje, jūroje ir ore. Šiandien aš turiu būti čion įvesdintas ir pristatydintas.

*) Šio reportažo autoriui, Gerhard Boldt, ryšininko prie gen. štabo šefo pareigose, yra tekę paskutiniuosius tris karo mėnesius praleisti tarp aukštųjų Trečiojo Reicho sluoksnių, todėl jis iš arti galėjo stebėti paskutinįją karo fazę ir matyti kas dėjos griuvančio nacistų užkulisuose. Reportažas, kiek sutrumpintas, paimtas iš „Die Epoche“. — Vert.

Didelis Mercedes sustoja ties keturkampėmis dešiniojo portalo — Wehrmachto įėjimo — kolonomis. Į Reicho kanceliariją buvo du įėjimai, kurie — beveik simboliškai — buvo griežtai atskirti. Karijoje sparno portalas buvo skirtas partijai, o dešiniojo — Wehrmachtui. Gen. plk. Guderian, vokiečių generalinio štabo viršininkas, majoras Freytag von Loringhoven, jo adjutantas, ir aš išlipome. Abu sargybiniai mums pagerbė ginklu. Mes pasisveikinome, užlipome dvylia laiptelių — kiekvieną laiptelį skaičiavau, nes man atrodė, kad aš žengiu savo likiminį žingsnį — ir pro ordonanso plačią atidarytas sunkias ažuolines duris įžengėme į kanceliarijos vidų. Didžioji salė keletos nesekoningai blankių lempų šviesoje dvelkė dar didesniu niūrumu ir šaltumu. Gausėjant oriniam Berlyno puolimams, nuo sienų buvo dingę paveikslai, kilimai ir gobelenai. Daug langų stiklų buvo pakeista fanera ir kartonu. Tarp lubų ir vienos šoninės sienos buvo prasižioję ilgas ir platus plyšys. Senosios kanceliarijos pusėje buvo pastatyta nauja fanerinė siena.

Livėja apsiivilkę tarnas paklausė mane atitinkamų leidimų. Aš reikalingų dokumentų neturėjau, todėl mano pavarde buvo patikrinta registracijos knygoje. Tada man buvo leista įeiti. Baronas palydėjo mane į Wehrmachto adjutanto rąstinę ir pristatė sausumos kariuomenės adjutantui plk. lt. Borgmannui. Kartu jis pasitaravo, ar pasitarimas vyksias Hitlerio kabinete, ar bunkeryje. Kadangi tuo metu nebuvo paskelbtas orinis pavojus, tai mums buvo nurodytas didysis kabinetas. Orinių pavojų metu posėdžiams buvo naudojamas po Reicho kanceliariją esąs bunkeris.

Norėdami pasiekti minėtą kambarį, mes turėjome praieiti daugybę koridorių ir kambarių. Tiesioginis praėjimas jau kuris laikas nebuvo naudojamas, nes bombos buvo smarkiai apgriovusios dalį kanceliarijos. Pavyzdžiui, didžioji „Ehrenhalle“ buvo bombų beveik visiškai sunaikinta. Kiekvieno koridoriaus pradžioje stovėjo SS sargybiniai, ir mes turėjome vis iš naujo rodyti dokumentus.

Ta kanceliarijos dalis, kurioje buvo didysis kabinetas, buvo visiškai bombų nepalietta; tai buvo viena iš keletos šio milžiniško pastato dalių, kuri dar buvo visiškai naudojama. Ilgo koridoriaus grindys blizgėjo kaip veidrodys, sienos tebebuvo išpuoštos paveikslais, ant aukštų langų kabėjo ilgos sunkios užuolaidos.

Prieš didžiosios darbo salės prieškambarį nauja, dar griežtesnė kontrolė. Čia stovė keletas SS karininkų, majoras ir mes čia turime palikti ginklus. Du iš būdinčiųjų SS karininkų atima mūsų portfelius su pranešimų medžiaga ir atydziai ištikrina, ieškodami ginklų ir sprogstamosios medžiagos. Po liepos dvidešimtosios atentato portfeliai pasidarė ypač įtartinai. Savaimė suprantama, ir čia mes turime rodyti savo dokumentus. Asmens krata nedaro, tačiau SS karininkų žvilgsniai šliaužioja mūsų ankštai aptemptomis uniformomis.

Mes buvome peranksti atvykę. Buvo dar tik 15.45 val., ir prieškambaris buvo dar beveik tuščias. Prie bufeto, apkrauto sumuštiniais ir gėralais, stovė trys SS ordonansai. Prie durų, vedančių į kabinetą, stovė kiti trys SS karininkai su automatiniais pistoletais. Generalas pulkininkas, išnaudodamas laukimo laiką, paskambina į OKW (vyriausiojo kariuomenės štabo) operatyvinį skyrių Zossene, telraudamasis pasuktinių naujienų iš rytų fronto. Mes laukiame. Pagaliau ateina SS-Sturmabannführeris Günsche, asmeninis Hitlerio adjutantas, ir praneša, kad pasitarimas vyksias Hitlerio kabinete. „Šiuo metu Hitleris tariasis su Bormannu, tačiau tuoj pat jie baigsis. Ir tikrai, netrukus atsidaro kabineto durys, ir jose pasirodo Martinas Bormannas.“

Tai čia, — dingteli man galvoje, — tas žmogus, kuris turi tokios didelės įtakos Hitleriui, piktoji užkulisų dvasia.

Mes pasisveikiname, praeidami pro jį, ir patenkame į didelį kabinetą. Įspūdis nustebinantis. Beveik visos sienos aukštos ir erdvios salės grindys nuklotos kilimais. Į sodo pusę išeinančią sieną plauša siauras langas iki pat grindų ir stiklinės durys. Abiejose lango pusėse kabopilkos užuolaidos. Ties sienos vi-

duriu stovi sunkus ir masyvus Hitlerio rašomasis stalas. Prie stalo fotelis pastatytas taip, kad nuo jo galima matyti sodą. Be daugybės pieštukų, rašalinių, ir telefono aparatų, ant stalo daugiau nieko nėra. Dešinėje ir kairėje, prie sienų, stovi apvalūs stalai su oda apmuštomis sunkiomis kėdėmis.

Baronas ir aš ant stalo ištiesiame didelius generalinio štabo žemėlapius. Juos sudedame pagal numatytą pasitarimų eilę: pačiame viršuje — Balkanų frontas, apačioje — Kuršių frontas. Tas kelias minutes, kol mes dëliojame žemėlapius, Hitlerio asmeninis adjutantas stovi mūsų užpakalyje ir atidžiai mus stebi. Tai atlieka, abu iš kambario išeiname. Tuo metu laikrodys rodo jau 16 valandą. Prieškambarin jau susirinko daugumas pasitarimuose dalyvaujančių ponų. Jie grupelėmis stovi arba sėdi, kalbasi, užkandžiauja ir girkšnoja juoda kava arba degtinė. Šefas msteltėja man prisistatyti. Šalia jo stovi generalfeldmaršalas Keitelis, gen. plk. Jodlis, grossadmirolas Dönitzas ir Bormannas. Čia pat stovi ir jų adjutantai grupė. Kertėje, šalia mažo stalo, ant kurio stovi telefono aparatas, kalbasi Himmleris su Waffen-SS generolu Fegeleinu, nuolatinis Himmlerio atstovu pas Hitlerį. Fegeleinas yra vedęs Evos Braun, vokieinės Hitlerio žmonos, seserį. Jo visas elgesys jau dabar dvelkia išdidumu, kad, štai, jis yra vyriausios vokiečių galvos švogėris. Kaltenbrunneris, bausis Reicho saugumo tarnybos šefas, stovi nuolaliai, vienas, išgilinęs ir kažkokį raštą. Nuolatinis reichs spaudos šefo atstovas pas Hitlerį, Lorenzas, plepa su standarteführeriu Zanderiu, Bormanno pavaduotoju. Prie vieno apvalaus staliuko, stovinčio prieškambario viduryje sėdi reichs maršalas Göringas su savo štabo karininkais, generalais Kolleriu ir Christiansu. Vyriausias Hitlerio adjutantas generolas Burgdorfas, peireina per prieškambarį ir dingsta kabinete. Tačiau netrukus pasirodo jis vėl:

— Führeris teikiiasi prašyti!

Pirmas įeina Göringas, o paskui jį vyresniškumo eile — visi kiti. (B. d.)

—luk—

Der Volkswille

Metinė sukaktis

Schweinfurte yra leidžiamas ir spausdinamas toj pačioj spausdėn, kur ir „Tėviškės Garsas“, dukart savaitinis vokiečių laikraštis Maino, Rhön ir Steigerwald srityms „Der Volkswille“, kurio tiražas yra 70.000 egz. Laikraščio leidyklos direktorium yra M. Hofmann, vyr. redakt. dr. K. Herz, ir redakcijos nariai: dr. A. Schenkel, dr. W. Gubalke ir W. Stettner.

„Der Volkswille“ gimė truputi vėliau negu „T. G.“, tad liepos 15 d. atšventė savo metines. Bet jau dabar laikraštis yra užsirekomendavęs, kaip rimtas vokiečių spaudos organas, kuris atstovauja humanistinę ir gilią demokratinę vokiečių tautos mintį. Pažymėtina, kad laikraštis rodo palankumą ir gerą tremtinių ir politinių pabėgėlių problemos supratimą. Čia labai daug padeda nuosirdūs „Der Volkswille“ ir „T. G.“ vadovaujančių kolektyvų santykiai.

Sukakties proga leidykla istoriniame savo nuosavos spausdėnų gražiai žalumynais ir spausdėnų darbas papuoštame pastate suruošė kultūrinį pobūvį, į kurį buvo pakviesta ir „T. G.“ redakcija. Abiejų laikraščių atstovai pasikeitė kalbomis, kuriose abipusiai buvo palinkėta, kad šis spaudos darbininkų gražus bendradarbiavimas padėtų abiejų tautų susipratimui ir ateities gerų santykių išplėtojimui.

Sukakties proga linkime laikraščius „Der Volkswille“ klestėjimui ir jo leidėjui ir redaktoriams sveikatos ir sėkmės dirbti tam vokiečių tautos humanistinės ir demokratinės minties plėtojimui, kuriam iki šiol šis laikraštis sėkmingai tarnauja.

A. Zs.

Nauji vadovėliai

Pranešame, kad S. V. Knygų Leidimo Komisija balandžio-liepos mėn. laikotarpyje aprobavo šiuos vadovėlius.

1. Prano Naujokaičio „Lietuvių Iliustruota istorija“. Šis vadovėlis jau spausdinamas „Patria“ leidykloje. „Lietuvių Žodyje“ Nr. 28 (37) atspausdintas skelbimas yra be S. V. Knygų Leidimo Komisijos žinios. Švietimo Valdyba yra užsakiusi „Patria“ leidykloje visoms aukštesniosioms mokykloms reikalingų vadovėlių tinkamą egz. skaičių.

2. Jono Miškinio „Botanika“ II kl. kursas.

3. Jono Miškinio „Zoologija“ III kl. kursas.

4. Jono Miškinio „Žmogaus kūnas ir jo higiena“ IV kl. kursas.

5. „Skautų Vadovui“. Šis vadovėlis jau atspausdintas. Jį galima užsisakyti šiuo adresu: Kassel-Mattenberg, Schults. S.

S. V. K. Leidimo Komisija

PRANEŠIMAS

Pamaldos Schweinfurto stovyklos ir apylinkės lietuviams evangelikams bus sekminė, liepos 20 d., 14 val. Gartenstadto bažnytelėje. (11) kun. A. Trakis

SPORTO ŽINIOS

SPORTAS SCHWÄBISCH-GMÜND

Liepos 2 d. Schwäbisch-Gmünd stovyklos futbolininkai žaidė su lenkų sargybų kuopos futbolo komanda. Rungtinės buvo gražios spartos, ir lygiavertė varžovai sukojo pasigerėtinali. Mūšikiai tačiau buvo labiau susižaidę ir rungtynės nusiųtė tikinčiančių rezultatų 5-0 (2-0) savo naudai. Įvarčius kirtė: Graudusis, Kriauciūnas, Zukauskas, Sabaliauskas ir Gutauskas.

Liepos 6 d. į stovyklą buvo atvykę iš Schw.-Hall lietuvių sargybų kuopos sportininkai, kurie čia sužaidė tinklinio ir krepšinio rungtynes. Svečiai tinklinyje pasirodė stipresni, rungtynes laimėdami 2-0. Užtat krepšinyje laimėjimas teko vietiniams, kurie jį tikinčiai iškovoję rezultatu 32-20 (16-13). Krepšius įmetė: Schw.-Gmünd — Genys 15, Zukauskas 7, Anušis 5, Gružas 3, Bubelis 2, Pilkauskas 0, Kriauciūnas 0; Schw.-Hall — Kikilas 15, Gečas 4, Mičiulis 1, Butvila 0, Jankauskas 0.

Stovyklos šachmatininkai turėjo pirmąjį susitikimą su Schw.-Gmünd vokiečių Schach-Verein. Rungtinės baigėsi 8-4 vokiečių naudai. Taškus pelnė: Žylis, Povilaitis, Oleknavičius, lygiomis baigė Krikščiūnas ir Anskolis. J. Živ.

SPORTAS KASSELJE

Stovyklos krepšinio pirmenybės, užtrukusios visą mėnesį, kuriose dalyvavo per 50 krepšininčių, susiskirsčiusių į penkias komandas, jau baigėsi. Pirmą vietą iškovojo „Perkūnas“, iš 8 rungtynių surinkęs 14 tšk. Toliau komandos rikiuojasi: 2. „Neris“; 3. „Tauras“; 4. „Dobilas“; 5. „Atžalynas“. Meistris „Perkūno“ komandoje žaidė: Z. Ralkevičius,

50% atiduodama apyl. komitetui, o kita dalis tenka vietos kultūr. ir visuom. reikalam. Prie įstaigos veikla ir pastininkų savišalpos kasa. Pašauti nuo pat įstieigimo vadovauja patyręs senas pastininkas J. Tijūnas. Stovykloje dar veikia žemės ūkio darbuotojų, ekonomistų ir kt. sambūriai.

Vidaus drausmės ir tvarkos palaikyti stovykloje veikia teismai. Jo statutas, sudarytas prisilaikant buv. Lietuvos įstatymų, buvo priimtas visuot. gyventojų susirinkimo ir buvo vietos UNRRA-os direktoriaus aprobuotas.

Religinis gyvenimas. Stovyklos katalikai turi skurdžią savo bažnytelę, įrengtą buvusioje garaže. Paprapiją veda kleb. kun. J. Buikis.

Mėninė veikla. Mėninė veikla stovykloje beveik visą laiką intensyvi. Dar 1945 m. vidurvasaryje buvo suorganizuotas dainos ir šokių ansamblis „Dainava“, kuriame, vedamai atskiras jo darbo sritis, dirbo baletu artistė I. Eidyrevičiūtė-Sprindienė, operos sol. A. Sprindys ir chorvedys M. Liuberskis. 1946 m. lapkričio mėn. iš Wiesbaden persikėlė į Seligenstadtą Lietuvių Tautinis Ansamblis. „Dainava“ nustojo veikti.

Schwäbisch-Gmünd naujienos

Liepos 4 d. stovykloje buvo suruoštas JAV nepriklausomybės minėjimas. Dr. P. Mačiulis skaitė paskaitą tema „Amerikos nepriklausomybės kelias“. Po to „Sietyno“ ansamblis padainavo keletą dainų ir pašoko tautinių šokių. Į minėjimą buvo atsilankę vietos karinis komendantas, kuris lietuviams parėiškė šiltų žodžių ir gražių linkėjimų.

Iš suvažiavusių į stovyklą šešių Liet. Raud. Kryžiaus skyrių valdybų sudaryta laikinoji LRK valdyba, kurios pirmininkas teisin. Karvelis.

Zinomas Indijos misijonierius kun. Ant. Sabaliauskas stovykloje

NAUJENOS IŠ FREIBURGO

DP apdėdami vokiškais mokesčiais Prancūzų karinės valdžios patarkymu visi DP mokesčių atžvilgiu prilyginti vokiečiams. Tam tikrų lengvatų gali gauti turį šeimas.

Kai kurios prancūzų zonos vokiečių firmos siūlo darbo DP specialistams

Freiburgo Apatridų Komitetas, Tarptautinio Komiteto pavestas paskelbė, kad viena Belforto firma reikalinga įvairių amatininkų ir inžinierių. Koblenco (prancūzų zonoje) statybos firmai reikalinga 8 statybos mieste, inžinierių, architektų ir statybos technikų; pirmenybė lenkams.

S. m. vasario 12–17 d. d. stovykloje buvo suruošta paroda, kur parodyta mūsų tautodailė, mokyklų, amatininkų bei dirbtuvių darbai, tremties spauda, lietuviškos numizmatikos bei pašto ženklų rinkiniai ir kt.

Stovykloje veikia literatū būrelis yra suruošęs bent kelis originalios kūrybos literatūrinius vakarus. Jau pat pirmosiomis stovyklinio gyvenimo dienomis, 1945 m. balandžio 21 d. Coburge pasirodė slėninis radijo žinių biuletenis „Lietuviškoji Informacija“, įsteigtas laikraštinių S. Urbono. Biuletenis toliau buvo leidžiamas ir Seligenstadte. Pažymėtina, jog Lietuvių Bibliografijos įstaiga teigia, kad po išlaisvinimo tai buvęs pats pirmasis lietuvių biuletenis visoje amerikiečių zonoje. Biuletenis buvo leidžiamas ir toliau, tik jo pavadinimas pakeistas į „Dienos Žinias“.

Stovyklos vadovu šiuo metu yra J. Juodis. Vidaus gyvenimui tvarkyti ir bendruomenei atstovauti veikia apylinkės komitetas.

Kaip matome, Seligenstadt stovykloje gyvenimas teka gana plačia vaga, tartum tikrame lietuviškame miestelyje.

K. Ap.

Baleto „Coppelia“ premjera

Lietuvių Tremtinių Baleto Teatro statomo 3 veiksmų baleto „Coppelia“, premjera įvyksta liepos mėn. 28 d. 20 val. Augsburg, „Ludwigsbau“ salėje. Baleto meistris — E. Bandzevičius, Dekoratorius — dal. L. Vilimas, Dirigentas — muz. A. Kučiūnas.

Premjeroje dalyvauja: V. Adomavičiūtė, T. Babuškaitė, J. Drazdauskaitė, R. Drazdauskaitė, T. Doberkaitė, G. Ceglokovaitė, N. Kalishienė, E. Kėpalaitė, Z. Smolskaitė, J. Sadzevičiūtė, A. Šlepetytė, J. Ambrazas, E. Bandzevičius, A. Butkus, M. Bruzevičius, Z. Baublys, B. Cunovas, A. Liepinas, S. Modzeliauskas, P. Matzeis, J. Puodžiūnas, S. Velbasis, J. Vasiliauskas, Zygas.

Lietuvių stovyklos, norinčios patekti į šią premjerą, turi iš anksto pranešti pageldaujamą vietų skaičių šiuo adresu: LT Baleto Teatras Augsburg-Hochfeld, Baltic Camp. LT Baleto Teatro Administracija

Akademine skautų stovykla

Akademine skautų stovykla truko visą antrąją birželio pusę. Joje dalyvavo 70 studentų skautų — iš Baltijos, Hamburgo Hansos ir amerikiečių zonos universitetų. Tenka paminėti, kad be studentų skautų stovykloje dalyvavo dar ir eilė senųjų korpi Vytis filisterių. Jie pravedė keletą įdomių pasikalbėjimų temomis: „Akademines studentų organizacijos Nepr. Lietuvoje“, „Akademinių skautų vienetai Nepr. Lietuvoje“ ir t. t. Apskritai visą stovyklavimo laiką buvo nesitenkinama vien žaidimais, sportu ir kt. užsiėmimais, bet su dideliu susidomėjimu buvo klausomos paskaitos, kurios tikrai buvo įdomios, k. a.: Brolijos Vado v. sktn. prof. dr. Cepo „Skautybė ir sroviškumas“, YMCAos apyg. dir. Radžins „YMCA — YMCA-os istorija ir tikslai“, toliau eilė prelegentų (sktn. Cepienė, pasktn. Stasiškis, sktn. Stasiškienė, vyr. sktn. Krausas) kalbėjo grynai skautiškomis temomis. Prof. Valteris kalbėjo medicinos temomis „Mus tykų pavojai“, o Ir. Vaičiulėnaitė-Kairienė skaitė „Mūsų tremties lyrika“ ir kt.

Mums dar mažai žinoma amerikietiška soft-ball ir tinklini, gražiai instruktavo ilgasis eilės krepšininkas Viksten, kuris mums gerai pažįstamas iš Europos krepšinio pirmenybių Rygoje ir Kaune.

Vieną sekamą dieną Baltijos Universiteto kapelionas kun. R. Krauskas, kuris yra S! Vytis dvasios vadovas, stovyklai atlaikė Sv. Mišias. Ypač maloniai stovyklautojus nuveikė kelionė į Šiaurės Jūrą. Aplankytas Cuxhaveno uostas, per kurį daug tautiečių išvyksta į Angliją.

Stovyklautojų nuotaka buvo puiki. Maitinimas, atsižvelgiant į dabarties anglų zonos sąlygas, YMCAos dėka, buvo labai geras. Kasdien, po vėliavos nuleidimo, vykdavo laul. Baigiamajame lauzė buvo duoti Sambi Vytis pasižadėjimai. Stovyklą organizavo LSS Brolijos Akademinių Skrybių, padedamas stipriausio stud. skautų vieneto Baltijos Universiteto Sambi Vytis.

Stovyklos metu buvo užbrėžti studentų skautų vieneto veikimo metmenys, nutarta ieškoti būdų šiam veikimui koordinuoti. Tikimasi greitai laiku suteikti akademiniams skautų jaunimui konkretes organizacines formas.

SELT leis „Academicus“

Informuoti apie DP tautybių studentų tautinius reikalus, jų kultūrinį judėjimą ir gyvenimo sąlygas SELT anglų ir vokiečių kalbomis leis periodinį leidinį „Academicus“.

TAUTIEČIAI

padėkite surasti Juozą Svirskį ir Ievą Kaveckienę-Svirskienę, kilusias iš Šiaulių. Jų gyvenamą vietą ar likimą pranešti: Kleopui Stasiūnaitiui, DP Lager, Schweinfurt.

Paieškojimai

Utka, gyv. 152 E. Hollis St., Nashua, New Hampshire, USA, ieško savo giminaičio Stanley (Stasio) Augūno. (01).

Bujokas Antanas, gyv. Würzburg-Zell, Nord-Kaserne, 5 bl., III-101 k., ieško žmonos: Bujokienės Kazės, kilusios iš Panevėžio apskr., ir prašo atsiliepti gimines ir pažįstamus. (12)

Kas žino ir gali suteikti tikrų žinių apie Petrauską Povilą, kilusį iš Kėdainių apskr. ir paskutiniu metu gyvenusį Šiauliuose, prašomi pranešti J. Kakiškaui Würzburg-Zell, Nord-Kaserne, 5 bl., III-88 k. (13)

Remeika Pranas, gyv. Hanau, lietuvių stovykloje, ieško Remeikos Juozo, kilusio iš Alytaus apskr., ir Kreivėnaitės Janės, kilusios iš Kauno. (09/3)

IŠ DP RYŠKIŲ VEIDŲ



Komiteto pirmininkas

Pranešame giminių ir pažįstamiems, kad š. m. liepos 12 d. 3 val. staiga mirė mūsų brangi ir mylima žmona, motina, uošvė ir močiutė

Anastazija Aukštuoliene.

Palaidota 1947. VII. 14 d. Würzburg miesto kapinėse.

Giliai nuliūdę

vyras, sūnus ir dukterys su šeimomis.

Mylimai žmonai ir mamytei

P. AUKŠTUOLIENEI

mirus, nuosirdžiai užuojautą visai šeimai reiškia

Domarkų šeima

Würzburg Meno Mėgėjų Grupės tautiškų šokių vadovai.

MEČIUI AUKŠTUOLIUI,

jo mylimai mamytei mirus, reiškiamo giliausią užuojautą

Würzburg Stovyklos Tautiškų Šokių Grupė

Würzburg Meno Mėgėjų Grupės tautiškų šokių vadovai

MEČIUI AUKŠTUOLIUI,

jo motinai mirus, reiškiamo giliausią užuojautą

Würzburg Meno Mėgėjų Grupė

Gerb. AUKŠTUOLIŲ ŠEIMAI

liūdesio valandoje reiškiau giliausią užuojautą

Liudas Vismantas

MEČI AUKŠTUOLI,

jo brangiai motinai mirus, liūdesio valandoje nuosirdžiai užjaučia

bendradarbiai sandėlininkai

Amerikos Lietuvių Tarybos darbai

Amerikos Lietuvių Tarybos Vykdomasis Komitetas 3 m. birželio 27 d. „Amerikos“ savaitraštyje paskelbė savo pastaruoju metu nuveiktų darbų apyskaitą.

Per pastutines kelias savaites Amerikos Lietuvių Taryba atliko visą eilę darbų, rūpindamasi Lietuvos išlaisvinimu ir tremtinių reikalais.

Gegužės mėnesį susirinko Paryžiuje Pasaulio Pašto S-gos Kongresas, kuriame sovietų delegacija pasiūlė, kad į Pašto Sąjungą būtų priimti, kaip nariai, Lietuva, Latvija ir Estija, ir jos pasiūlymas buvo perduotas komitetui. ALT Vykdomasis Komitetas pasiuntė telegramą JAV delegacijai pašto kongrese, išspėdamas ją nepritari jokiai sovietų sumanymai, kurio priėmimas reikštų netiesioginį Pabaltijo valstybių aneksijos pripažinimą. Birželio 6 d. buvo gautas pranešimas iš Pašto Departamento, kad Vykdomojo Komiteto telegramas pasiekė JAV delegaciją Paryžiuje ir kad ji užtikrina, jog tuo reikalu bus padaryti atitinkami žingsniai.

Prieš pat Maskvos konferenciją, kaip jau yra žinoma visuomenei, ALT Vykdomasis Komitetas kovo 6 d. lankėsi Washingtono tikslu paraginti vyriausybę, kad derybose dėl Vokietijos taikos sutarties su sąjungininkais Jungtinės Amerikos Valstybės nesutiktų daryti nuolaidų Sovietų Sąjungai, kenksmingų Lietuvos teisėms. Ta proga buvo apsiųsta nuomonėmis su aukštais Valstybės Departamento pareigūnais, kurie prižadėjo Amerikos Lietuvių Tarybos pareikšimus persiųsti į Maskvą, JAV delegacijos vadui, gen. Marshall. Kada Maskvos konferencija praėjo, ALT Vykdomasis Komitetas nutarė vėl važiuoti į krašto sostinę ir pasitarti apie konferencijos pasekmes, — ypač kiek tai liečia rūpimą mums Lietuvos ateitį ir Amerikos valdžios nusistatymą šiuo klausimu.

Washingtono apsilankyta gegužės 27 ir 28 dienomis ir turėta dvejetas pasikalbėjimų Valstybės Departamente, — vienas su Rytinės Europos Skyriaus viršininku C. Burke Elbirk, o antras — su Valstybės Sekretoriaus padėjėju John H. Hildring, kurio žinioje yra okupuotosios sritys Europoje. Iš šitų pasitarimų, praėjusių labai draugiškoje nuotaikoje, patyrta, kad Amerikos valdžia neketina daryti jokių kompromisų Pabaltijo valstybių sąskaiton, bet kad jos pastangos dabartiniu metu atkreiptos į visos Europos sutvarkymo reikala. Lietuvos likimas yra šitos didelės problemos dalis ir galės būti išspręstas tikrai ryšyje su ja. Sutikdamas su šita Valstybės Sekretoriaus padėjėjo mintimi, ALT Vykdomasis Komitetas tačiau išreiškė pagėdavimą, kad JAV valdžia viešai, parodytų aktingesnę savo susiinteresavimą Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių išlaisvinimo reikalu ir padarytų atitinkamą pareikšimą galimai artimiausiu laiku tarptautiniame forume arba bent karia kita proga, pasisakant tarptautinės politikos klausimais. Gen. Hildring pažadėjo šituos Vykdomojo Komiteto pagėdavimus perduoti Valstybės Departamento galvai.

Siuose pasitarimuose Valstybės Departamente buvo pajudinti keli

dalykai, liečiant Lietuvos tremtinių padėtį. Jau prieš tai ALT Vykdomasis Komitetas buvo pasiuntęs raštus Valstybės Sekretoriui Marshall ir Karo Sekretoriui Patterson, protestuodamas prieš gen. Clay (US Military Governor in Germany) pareikšimą spaudai apie Displaced Persons repatriaciją ir dėl puk. Findlay pranešimo stovyklose esantiems išvietintiems. Į šitą raštą gegužės 17 dieną atsakė Karo Sekretoriaus padėjėjas Howard C. Peterson, užtikrindamas, kad JAV valdžia padeda tremtiniais, norintiems sugrįžti į savo tėvškes, bet nevertė vieno asmens grįžti namo prieš jo norą; jis tvirtino, kad gen. Clay ir puk. Findlay neturėjo jokios intencijos daryti spaudimą tremtiniams. Valstybės Departamento pareigūnai pakartojo, kad toks esąs Amerikos valdžios nusistatymas ir dar pasakė, kad Amerikos karo vyriausybė neleis nei rusams, varioti prievartos prieš tremtinius.

Šita Washingtono nustatyta politika mums seniai žinoma prieš ją nieko negalime pasakyti. Tačiau jos vykdymas praktikoje dažnai prasilenkia su tuo, kas yra nustatyta Washingtono. Jau buvo daug faktais paremtų tremtinių nusiskundimų UNRRA-os valdininkais, kurie saualioviu DP stovyklose ir vargino tremtinius skyriniais bei netiesiogiais patvarkymais. Atrodo, kad tą nelemta

tremtinių spaudimo tradiciją gali perimti ir naujoji tarptautinė organizacija — International Refugee Organization (IRO) Jos Paruošiamoji Komisija (Preparatory Commission for the International Refugee Organization) paskelbė taisykles, tremtinių stovykloms, kurios kėsinais suvaržyti tremtinių teises ir atimti jiems žodžio laisvę. Prieš tai, ALT vardu pareiškė protestą. LAIC direktorius K. Jurgėla veikdamas kartu su Tremtinių Gynimo Komitetu (Refugee Defense Committee), kuris tuo reikalu siuntė delegaciją į Washingtoną pasikalbėti su JAV kongreso nariais.

Siuo metų svarbus tremtinių atžvilgiu dalykas yra Strattono bilius HR 2910, kurio turinys jau buvo plačiai aiškintas spaudoje. Amerikos Lietuvių Taryba darbuojasi, kad tas bilius būtų priimtas, nes jisai atidarytų duris į JAV tūkstančiams lietuvių, vargančių Europos stovyklose. ALT Vykdomasis Komitetas prieš keletą savaičių išsiuntinėjo visiems ALT skyriams, kolonijų komitetams ir kooperuojantioms su Taryba draugijoms laiška, ragindamas jas rašyti ir įteikti visuotinio kongreso nariams, kad jie balsuotų už bilių.

Siuo reikalu Amerikos Lietuvių Taryba veikia iš vien su Citizens Committee on Displaced Persons, kurio centras yra New Yorko, o skyriai beveik visuose didesniuose Ame-

rikos miestuose, ir su Centralinės bei Rytinės Europos Federacija — Federation of Americans of Central and East European Descent. Pastoroji birželio 11 dieną suaukė konferenciją Washingtono ir surengė tą patią dieną vakariene, pakviesdama į ją keliolika kongreso narių Strattono biliui paremti. Buvo pakviesta ir lietuvių delegacija iš 8 asmenų. Konferencijoje ir vakarienėje dalyvavo visi Vykdomojo Komiteto nariai. LAIC direktorius ir keturi kiti ALT nariai iš artimesniųjų kolonijų. Sekančią dieną lietuvių delegacija, pakviesti ir Lietuvos ministerį P. Zadeikį, turėjo pasitarimą Washingtono daugiausia klausimais, liečiančiais tremtinių teisių gynimą ir jų įkurdinimą. Buvo susitarta sudaryti komisiją iš New Yorkiečių paruošti projektą tolesniam darbiui šioje srityje, suderinant įvairių organizacijų veikimą, kurios dabar tuo reikalu rūpinasi. Kada komisija, dirbdama kontakte su ALT Vykdomoju Komitetu, paruošė projektą, ketinama suaukti platesnį pasitarimą.

Savo darbų apyskaitos pabaigoje ALT Vykdomasis Komitetas ragina visas lietuvių organizacijas ir pavienius asmenis pasidaryti, kad Kongrese bilius HR 2910 praeitų. ALT yra įteikusi Atstovų Rūmų teisiniam komitetui memorandumą biliui paremti.

Laiškai iš Olandijos (III)

Lankome pramonės miestus

Birželio 20 d. 6 val. tremtinių atstovai išvyksta iš Amsterdamo. Diena šilta ir graži. Atvirame automobilyje, lygiomis plentais, laukų, pievų ir medžių žalumais ir žalumais kvėpiant oru, važiuoti tikras turistinis malonumas. Apie 9 val. sustojame mieste Deventer, turinčiame 43.000 gyv. Sustojame išgerti kavos, visai prie pačios prekybos, kurios varte verda gyvenimas — daržovės, gėlės, uogos, smulkios galanterija ir t. t. sudaro prekybos asortimentą. Mus nustebino faktas, kad mūsų dalyvis ukrainietis botanikos prof. M. iš tos pačios prekybos parsinešė vazonėlių su Edelweis. Ir vokiečiai ir visi kiti, kas lankosi Bavarijos Alpių yra įsitikinę, kad toji gėlė randama tik Alpių kalnų viršūnėse. Turistas radęs Edelweis žiedą, jaučiasi laimingas, tarytum būtų radęs paprasto žiedą. Dabar mums pasiūlymė, kad Edelweis žiedai auga ne tik Bavarijos Alpių viršūnėse, bet dar daugiau Olandijos lygumose. Pasirodo, kad nemažus kiekius Edelweis Olandija eksportuoja, o Alpių kalnų lankytojai tuos žiedus perka, kaip kalnų gėles.

10 val. atvykome į tekstilės pramonės miestą Enschede (skait. Enschede). Tai vidutinio didumo miestas. Turi 98.000 gyv. Atvykusius sutiko ir pasveikino darbo įstaigos direktorius p. Bijkerk. Jis, dalyvaujant ir kitiems darbo įstaigos pareigūnams, pavaišinęs kavą, supažindino su bendromis darbo sąlygomis. Norisi paminėti, kad beveik kiekvienas fabrikas, o lygiai ir valdžios bei savi-

valdybės įstaigos, kurių apžiūrėti ilgai sustodavome visuomet vaišindavo kava ar arbata. P. Bijkerk pakvietė visus atstovus ir palydovus pasikalbėti su tekstilės fabrikantais. Jie domėjosi mūsų darbo įėjimais, ypač ar turime tekstilės pramonės specialistų, ar pavieniai žmonės atvyktų, ar šeimyniniai, kiek būtų specialistų ir t. t. Delegacija klausinėjo apie darbo, uždarbio, socialinio draudimo, pragyvenimo ir kt. sąlygas. Pirmoje eilėje iškyla pagrindinis klausimas — tai būtų klausimas. Visur, o lygiai ir čia ta pati giesmė. Butų nėra. Priimti galime tik pavienius žmones, šeimoms gyventi nėra kur.

Po pietų atstovai paskirstyti į dvi grupes apžiūrėti verpyklą „Oosterveld“ ir vyriškų viršutinių marškinėlių siuvyklą „Blom“. Verpykloje dirba apie 400 žm. dar priimtų 50–100 darbininkų. Marškinėlių siuvykloje (labai gražiai įrengta įmonė) dirba 250 darbininkų. Be kelių vyrų su kirpėju siuva išimtinai moterys. Didžiulė salė tik tarška nuo siuvamųjų mašinų ir skamba nuo mergaičių dainų. Pasivėmėme iki 500 tuzinų marškinėlių per savaitę. Didelį jų dalis eksportuojama į įvairias dalis, net į Singapūrą. Jiems trūksta dar 50 darbininkų, mokančių siūti mašinomis, arba prosyti. Priimamos ir mokinės.

Tą pačią dieną dar apsilankėme didžiuliam tekstilės fabrike „Gebr. van Heek“. Jame dirba 1200 darb. Yra verpykla, audykla ir dažykla. Vartojama tik medvilnė. Čia irgi

trūksta iki 100 darbininkų. Visi įmonininkai norėtų jau šitą darbą mokančių žmonių. Nemokančių negali priimti vyresnių kaip 30 m. amžiaus.

Birželio 21 d. 8 val. aplėdę Eveschede atvykome į Hengelo. Tai 45.000 gyv. miestas. Žymus didžiuliu, visame pasaulyje žinomą, mašinų, ypač dislinių motorų fabriką „Stork“. Lietuvoje šitų motorų irgi dažnai pasitaikydavo. Jame dirba 2600 darb. ir 750 tarnautojų. Jiems trūksta — 120 gelžies gręžėjų, 100 šaltkalvių, 70 liejėjų, braižytojų, vieno kito inžinieriaus, ir 40 mokinių. Tai retai pasitaikanti įmonė, taip aukštai pastačiusi ne tik gamybos darbus, bet pagrindiniai suprantanti žmogaus ir darbininko kultūrinius poreikius. Yra praustuvai, dušai, švarutėlės valgykla, atskira patalpa — restoranas su didele scena vaidinimams, paskaitom, parkas orkestrui, sporto aikštė ir didžiulė amatų mokykla.

Baigę pradžios mokyklą jaunuliai, priimami mokiniai. Jiems mokamas mažas atlyginimas. Jie klausia teoretinių paskaitų ir pačiame fabrike atlieka praktiką. Ruošiami pačiam fabrikui įvairūs specialieji techniniai, mokyti darbininkai. Fabrike dirba ir tėvai, ir vaikai ir vaikiukai. Priimant naujus darbininkus, daromi psichotechniniai tyrimai. Ar tokius tyrimus daro kiti fabrikai, neteko patirti.

Netoli nuo Hengelo yra kitas įmonininkas miestas Amelo. Jame yra 39.000 gyv. Žymus tekstilės fabrikas ir drabužių siuvyklos. Aplankyti tekstilės fabrikas „Paltte“, ir vyriškų kostiumų siuvyklą „Bendic“. Si pastaroji įmonė irgi yra ne tik Olandijoje, bet ir plačiame pasaulyje žinoma. Čia dirba 400 darbininkų, daugiausia vyrai. Reikėtų dar iki 100. Tekstilės fabrike ypatingai židrina socialią darbo sąlygą.

14 val. aplėdę Amelo, tuo pačiu automobilyje, tokiais pat gražiais keliais 19 val. pasiekėme Haag, Olandijos sostinę. Šiuo metu miestas turi 1/2 mil. gyventojų. Apgrautas. Su dideliu širdgėla olandai pasakoja, jog vos prieš 3 mėn. karui besibaigiant miestas buvęs bombarduotas ir sugriauta 30.000 butų. 1942 m. kaž kokiais sumetimais ištisą kvartalą gražiai siuvėlių vilų nuogrėvė vokiečiai Sekmadienį, birželio 22 d. laisvai galėjome apžiūrėti miestą. Senoji miesto dalis, kurioje ir karalienė gyvena, yra svarbiausia miesto prekybos dalis. Gatvelės siauros, kreivos. Tačiau visi krautuviai langai lūžta visokiomis gėrybėmis apkrauti. Čia kristolas, čia porcelanas, čia brangūs kailiai, čia žvilgantys odos išdirbiniai, juvelyrų maisto krautuvės, geležies dirbiniai ir t. t. Ypatingai mašoniniai nuteikia knygynų vitrinose. Jų yra daug. Bet jau knygų išleidimas pažymėtinais gražus.

Naujosios miesto dalys daugiausia atskiriamos vilomis apstatytos, tuo tarpu Amsterdame priešingai: vilų lyg nebūtų — ištisi blokai. Haagio kokiais namais apstatytas žvejų kvartalas. Čia pat ir jūra. Pasiūgus žvejų kvartalui, pajūriu prasideda liuksusiniai viešbutiai. Šiuo metu apytušiai.

Apžiūrėdami miestą aplankėme „arsiojo olandų dailininko S. Mesing“ van Houten jubiliejinę paveikslų parodą. Tai didžiuliai daugiausia jūros peizažų paveikslai.

J. Gallius

POLITINIO ĮVYKIO KALENDARIUS

8. VII. JAV kongresas daugiau negu 1/3 balsų dauguma pasisakė prieš prez. Trumano veto medvilnės ir vilnos muitų įstatymui / Belgijos vyriausybė įteikė notą J. Tautų ūkinei Europos komisijai, prašydamą sutvarkyti prekybinius santykius tarp Vokietijos ir kitų Europos valstybių / Atėnuose tarp amerikiečių ir graikų pasirašyta sutartis dėl gautosios paramos paskirstymo ir panaudojimo.

9. VII. Graikijoje pradėta sąmokslininkų prieš vyriausybę valymo akcija ir pirmąją dieną sulimta per 2500 komunistų ir kairiųjų grupių narių / Svedijos, Norvegijos ir Danijos užs. reik. ministrai Kopenhagoje nutarė dalyvauti Paryžiaus konferencijoje / Rumunijos, Bulgarijos, Jugoslavijos ir Lenkijos vyriausybės atmetė britų ir prancūzų pakvietimą į Paryžiaus konferenciją / Stalinas Kremliuje priėmė Čekoslovakijos min. pirm. Gottwaldą ir užs. reik. min. Masaryk / Paryžiuje prasidėjo 33-jų valstybių atstovų konferencija pasaulinei jėgų padėčiai aptarti / Japonijoje susekta slapta ultranacionalistų organizacija, turinti tikslą atstatyti Japonijos ginklų galybę / D. Britanijos sostinė ipėdinė Elzbeta susižiedavo su Graikijos princu Philipu Mountbatten / Berlyne gen. Clay pasirašė su IRO atstovu DP asmenų globos sutartį amerik. zonoje.

10. VII. Sov. S-gos spaudžiama, Čekoslovakija atsisakė dalyvauti Paryžiaus konferencijoje / Į Paryžį atvežtas pirmasis amerikiečių ginklų transportas Graikijai suteiktos paramos sąskaiton / Austrijos Kontrolinėje Sąjungininkų taryboje sovietų atstovas gen. Kurasovas pareiškė protestą prieš amerikiečių pagalbos Austrijai sutartį / Sov. S-ga įteikė Šveicarijai memorandumą apie savo nusistatymą Marshallio plano ir Paryžiaus konferencijos atžvilgiu / Anglų Z. Rūmai antruoju skaitymu priėmė Indijai nepriklausomybės suteikimo įstatymą / S. Taryba nutarė savo darbotvarkę ištraukti Austrijos prašymą priimti į J. Tautas / Kontrolinėje Sąjungininkų taryboje Berlyne sovietų atstovas galutinai pasisakė prieš socialdemokratų atstovo dr. Reuterio patvirtinimą Berlyno vyr. burmistrų.

11. VII. Atėnuose ir Salonikuose per samokslininkų valymo akciją rasti slapsti ginklų ir municijos sandėliai / Čekoslovakijos parlamentas nutarė pakeisti savo žemės reformos 1919 m. įstatymą / Egipto vyriausybė įteikė J. Tautų sekretoriui memorandumą dėl 1936 m. sutarties su britais atnaujinimo / Prez. Trumanas patvirtino komisiją Kinijos ir Korėjos padėčiai tirti / Indijos karinės pajėgos nutarta padalinti tarp Pakistano ir Indostano santykiu 1:2.

12. VII. Paryžiuje prasidėjo ūkinio Europos atstatymo tarptautinė 16-kos valstybių konferencija / Čekoslovakijos min. pirm. Gottwaldas, grįžęs iš Maskvos, pranešė, kad tarp Čekoslovakijos ir Sov. S-gos esanti sudaryta 5 metų prekybos sutartis / Rumunijos vyriausybė atmetė JAV vyriausybės protesto notą prieš masinius areštus ir žmogaus teisių nepaisymą, motyvuodama, kad JAV kišasi į jos vidaus reikalus / Paryžiuje pasibaigė tarptautinė jėgų konferencija, kurioje dalyvavo 33 valstybės.

13. VII. Stipresnės graikų sukilėlių pajėgos iš Albanijos puolė vyriausybės kariuom. dalinius Kormicos kryptimi / Vokietijos katalikų episkopatas Kontrolinei Sąjungininkų tarybai Berlyne įteikė memorandumą dėl tikybos laisvės suvaržymo sovietų valdomoje Vokietijos zonoje.

14. VII. JAV prez. Trumanas bendrame pasitarime su vadovaujančiais respublikonų ir demokratų partijos nariais išspėdė DP asmenų išleidimo įstatymą ir Europos rėmimo planą parlamentu atidėti kitų metų sesijai / Graikijos atstovas J. Tautose kreipėsi į S. Tarybą, prašydamas kuo skubiausiai iširti paskutinius įvykius Graikijos-Albanijos pasienyje / JAV gubernatorių metiniam suvažiavime JAV užs. reik. min. Marshallis pasakė kalbą, ragindamas paremti priemones prieš tolimesnį Europos komunistinimą / Rumunijos vyriausybė atmetė D. Britanijos vyriausybės protesto notą dėl nepagrįstų areštų ir žmogaus teisių nepaisymo, nes, esą britai neturi teisės kištis į jos vidaus reikalus / JAV karo min. pavad. Pettersonas iš savo pareigų atsistatydino.

Mes įsikūrėme Anglijoje

Slaidien, kada tremtinių gyvenimas keičiasi iš pagrindų, ne vienas įdomu sužinoti, kaip einasi lietuviams, įsikūrusiems Anglijoje. Piktą ranka prirašo gandų gandelius, teigdama, kad mes esame skriaudžiami kelionėje, alkinami stovyklose, išnaudojami darbotvietėse. Norėdama savo tautiečių objektyviau painformuoti, suteiksiu kai kurių žinotinų žinių.

Kelonė Vokietijos žeme

Ne viena britų zonos stovykla buvo ištikta atominio pobūdžio sensacijos: durys į Angliją atkeltos ir savanoriai nesivarždami važiuokite! Šita naujiena lietuvių buvo sutikta entuziastiškai. Pragyvenimas britų zonos stovyklose pasidarė neįmanomas. Maisto davinys mėnesiais mažėjo, vokiečių propaganda prieš tremtinius augo. Kai kur net jų kunigai iš sakėlyčių skelbė „krikščionišką artimo meilę“: nieko neparduoti neišeiti, ir melstis, kad kuo greičiausiai nuskriaustieji parapijiečiai grįžtų į tremtinių nutekiojus namus.

Viso to paveikti, lietuviai vyrai masėmis rašėsi į darbus. Kas galėjo, registravosi su žmona (jei vaikų neturėjo); kam kitaip neišejo, su tikto kelioms mėnesiams palikti šeimą Vokietijoje.

Išvykstantiems iš Westfalijos pirmoji pereinaamoji stovykla buvo įrengta Münsterioje (jos komendantas — lietuvis V. Bartuška). Į ją suvežė žmones iš plačios apylinkės, registravo grupėmis po 25 (at-

skirai šeimas, atskirai viengungius), guldė ant kietų lovų, jei jų turėjo, ir maitino tokiu maistu, kad iš bado tikrai nebuvo įmanoma numirti.

Labiausiai Münsterioje nepatiko spygliuotos tvoros, gausus policijos dalinys ir sargybiniai prie vartų: iš šios stovyklos be komendantų raštiško leidimo nebuvo galima išeiti maisto susiorganizuoti ar pažįstamų aplankyti.

Dokumentus sutvarkius, emigrantai traukiniu išvažiuojo į Seedorfą. Čia jau kas kita: nėra tvorų nei sargybinių, o ir už pinigų galėjai šitą nusipirkti.

Gydytojas dar kartą patikrino sveikatą. Kai kuriuos studijavo iki nurengimo, kai kuriems užteko rankas ir akis parodyti o buvo ir tokių, kurie be jokių ceremonijų buvo pripažinti sveikais.

Sekančią dieną britų Darbo Ministerijos tarnautojai išdavinėjo kelionės dokumentus, o vokiečių policija, pagal turimus nusikalčių sąrašus, išsuko susitepusių. Mačiau sulaukytus du ukrainiečius. Juos apkalė grandinėmis, kelių vyrų apsaugoje iškėio į automobilį, o pasirodė, kad tai buvo tikrai pavardžių sutapimas. Žinoma, juos paleido.

Tačiau pasitaikė ir toks nuotykis: brolių tautos vyras, tik pro duris įėjęs, atpažino vokiečių policininką ir apsisuko nėrė laukan. Jis savanoriškai atsisakė Anglijos, o gal kaip kitaip susitvarkė. Aišku, geriau, kai recidivistai patys pasišalina, negu zuikiais braunasi į

svetingą kraštą vėl kenkti tautiečių vardui. Tokie du specialistai buvo net iš Anglijos išsiusti į vokiečių žemę.

Dailių niekas nesvėrė ir netikrino. Patys geležimis kaustėme lagaminus, kad, klijant į laivą ir iš laivo, nesubyrėtų į šipulius. Atsargą gelbėjo, nes nerūpestingieji Anglijoje susirado tik kelias lentes ir turto rūšulėlį.

Nustatytą dieną atidavėme lagaminus bagažan ir traukinio švilpėme į Cuxhaveno uostą. Čia dar kartą pavalgydino menka sriuba ir „pervarė per šerėnę“: ėjome su rankiniais lagaminėliais pro anglų pareigūnus, kurie štampavo mūsų dokumentus ir dar naujų dokumentų pridėjo, paskum pro vokiečių policininkus, kurie savo pareigą stengėsi atlikti be priekaišto. Vienas turėjo parodyti visus pinigus (galima pasiminti 40 RM, bet niekas niekur jų nekeitė), kitas atidaryti lagaminėlį ir pavartyti savo mažmožius.

Nuo kontinento atitūrus

Iš Cuxhaveno išplaukėme „Albert“ laivu. Lagaminiais nereikėjo rūpintis, tad ramūs sugulėme kaučiukėse ant narų ir lūkuriamėme, kas bus.

Laive valgydino tris kartus į dieną. Maistas sotas ir maistingas. Už gautus 5 šilingus galėjome nusipirkti 40 cigarečių ir truputį saldainių.

(B. d.)